

Mladika

10.2000

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

I 117 986 2000

0001316,10

COBISS

t. 2 comma 20/c legge 662/96 Filiale di Trieste - dicembre 2000

ISSN 1124 - 657X

L. 5000

kultura srečanja intervjuji rast

MLADIKA 10

IZHAJA DESETKRAT V LETU

LETO XLIV. 2000

KAZALO

Ob koncu leta	225
Alojz Rebula:	
Molitev za tretje tisočletje	226
Edvard Kovač: Božične sanje	228
Nadia Roncelli: Moje Jaslice	228
Lilijana Filipčič Corva: Dar	229
Ivanka Korošec: Otrok	230
Aleksander Furlan: Samota	231
Mogoče vas bo zanimalo	
zvedeti, da	233
Vladimir Kos: Pesmi	234
Pod črto	236
Istrska regija	237
Peter Merku:	
Iz spominov na starše (VIII.)	238
Irena Žerjal:	
Desetletje, odkar je odšla	240
Ivo Jevnikar:	
Iz arhivov in predalov:	
Nekaj "padalskih vesti"	241
Antena	245
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura: (David	
Bandelli)	253
Ocene: Knjige: K. Ottomeyer:	
Haiderjev show (N. Zaghet);	
H. Tuma: Planinski spisi (C.	
Velkovrh); Bojan Pavletič:	
Tržaški sokol (M. Jevnikar);	
Razstave: Dvojna razstava	
v TK (Magda Jevnikar)	254

Na platnicah: Za smeh; Listnica
uprave

Priloga: RAST 140-2000

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

E-mail: urednistvo@mladika.com

Izdaja: MLADIKA z. o. z.

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
5.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 40.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 11131331 - Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo in
druge države 45.000 lir (ali enako-
vreden znesek v tuji valuti), po letal-
ski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart snc", Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

Marko
Jerman -
vitraž

Izdalo
Izseljensko društvo
Slovenija v svetu

Vsem bralcem, naročnikom in Slovencem doma in po svetu voščita srečen Božič in uspehov polno novo leto

Uredništvo in uprava
MLADIKE

SLIKE NA PLATNICI: V okviru Gledališkega vrtiljaka je skupina Slovenski oder predstavila v dvorani Marijinega doma pri Sv. Ivanu igrice Lučke Susič "Za koga so igrače?"; na reviji zborov ZCPZ v Prešernovem gledališču v Boljuncu je nastopil tudi MePZ Igo Gruden iz Nabrežine pod vodstvom Adija Daneva; otroški zbor Slomšek iz Bazovice je s koncertom proslavil tridesetletnico delovanja (foto Maver in KROMA).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

Sprehod z baronom

in drugih imenitnih Slovenci

napisala
Evelina Umek

ilustrirala
Živa Pahor

Nenavaden sprehod po
Trstu v knjigi, ki sta jo za Mla-
diko pripravili Evelina Umek
in Živa Pahor. Namenjena je
predvsem mladim bralcem in
vsem, ki jih zanima slovenska
prisotnost v Trstu.

Knjigo, ki je primerna tudi
za darilo, lahko dobite v slo-
venskih knjigarnah ali na naši
upravi:

MLADIKA

34133 TRST, ulica Donizetti 3

tel. 040 370846 - Faks 040 633307

E-mail: urednistvo@mladika.com

Ob koncu leta

Tudi leto 2000 se izteka. Za našo skupnost je to bilo pomembno leto, polno zadoščenj, a tudi razočaranj. Slovenci v Italiji smo doživeli velik trenutek, ko je v juliju italijanska poslanska zbornica odobrila besedilo zakonskega osnutka za zaščito naše manjšine. Zadovoljstvo, ki je bilo podkrepljeno tudi z dejstvom, da manjšini tokrat stojijo ob strani tudi tiste krajevne uprave, ki so v preteklosti bile Slovincem nenaklonjene (kot recimo tržaška občina), pa se je kmalu precej ohladilo, ko je zakonsko besedilo zastalo v senatu, kjer se vsaj doslej zadeva ni premaknila. Seveda vsi upamo, da bo senatna zbornica naposled vendarle odobrila zaščitni zakon, čeprav le-ta ni tak, kot bi si ga želeli in kot bi pravica narekovala, da je. Vendar je treba upoštevati možnost, da do sprejetja v tej zakonodajni dobi lahko tudi ne pride. Vsedržavne stranke se namreč vedno bolj pospešeno pripravljajo na bližajoče se pomladne parlamentarne volitve, politično ozračje v Italiji se iz dneva v dan bolj segreva, tako da postaja vedno manj verjetno, da bodo italijanske politične sile imele čas za ukvarjanje z našim vprašanjem, ki pa je navsezadnje lahko rešljivo, saj terja le nekajurno razpravo. Pri tem je treba opozoriti, da so za to odgovorne prav vsedržavne italijanske levičarske in sredinske stranke, ki v štirih letih niso zbrale dovolj poguma (vendar – ali je bil ta pogum res potreben v tolikšni meri?), da bi enkrat končno rešile ta problem, nasprotno, sami njihovi predstavniki so stalno poudarjali, da mora tak zakon upoštevati tudi stališča tistih, ki mu nasprotujejo, se pravi desnice, od desnih demokristjanov pa do Forza Italia in neofašistov. A to so že znane stvari, ki jih ni treba ponavljati.

Veliko ljudi je v zamejstvu upalo na odločen pritisk Slovenije, ki pa ni bil takšen, kot bi si ga bili pričakovali. Lahko rečemo, da ni bilo pretirane vneme npr. pri upoštevanju resolucij, ki jih je svojčas izglasoval (in to soglasno) slovenski parlament v korist naše manjšine. Sedaj pa, po parlamentarnih volitvah 15. oktobra, visi usoda komisije Državnega zbora za Slovence v zamejstvu in po svetu na nitki. Komisija seveda ni predstavljala univerzalnega zdravila, bila pa je simbol pripravljenosti slovenskih predstavniških organov, da posvečajo pozornost rojakom zunaj meja slovenske države. Težnja po tem, da bi jo ukinili, je dokaz že tradicionalnega nezanimanja pretežnega dela slovenske politike (pa tudi slovenske javnosti) do vprašanja Slovencev v zamejstvu in po svetu. Tako zadržanje pa se ne izraža samo na političnem, ampak tudi na drugih področjih. Slovenija se torej še vedno pretežno ukvarja sama s seboj in le redkokdaj pogleda čez domači prag, v "tujino", ljudje iz osrednje Slovenije pa v zadnjih letih vedno bolj uporabljajo npr. italijanske nazive za kraje čez mejo.

Sicer smo na straneh te revije že večkrat podčrtali, da bo morala naša narodna skupnost najti določene energije predvsem znotraj sebe. Odveč je torej ponavljati, da še tako popoln zaščitni zakon ne bo nič pomagal, če ne bo imela manjšina volje, da se ohrani. Podatki o demografskem upadanju Slovencev v Italiji, o napredovanju mešanih zakonov ipd. so namreč znani. Razveseljivo pa je, da je v zadnjem obdobju manjšina končno stopila na pot skupnega nastopanja in sodelovanja vsaj na ravni organizacij civilne družbe. S tem smo zelo verjetno stopili na pot brez povratka, saj nas same razmere silijo v združevanje. Ob tem pa ne bi bilo slabo pomisliti tudi na oblike skupnega nastopanja na politični ravni, saj je postalo že očitno, da skupnost, ki je razpršena na vse možne stranke in strančice, ni sploh politični subjekt. Tu pa se želja po skupnem političnem nastopu križa z interesi vsedržavnih italijanskih strank – in posledično italijanske države – ki imajo od take šibkosti manjšine samo korist. Vendar mislimo, da nas bodo razmere nekoč prisilile tudi v politično združevanje.

Pomembno bo tudi, kakšno stopnjo duhovne živahnosti (da ne rečemo duhovne "higiene") bomo znali doseči. In to ne samo v krščanskem smislu, ampak predvsem v smislu stopnje spoštovanja lastne biti, ki se izraža v prvi vrsti v jeziku. Mimo vseh debat in polemik o multikulturalnosti, slovenska prisotnost v Italiji stoji in pade tudi na prisotnosti in živosti slovenskega jezika. To ni povezano samo s prizadevanjem za enakopravnost slovenščine v javnosti, ampak tudi s spoštovanjem in negovanjem našega jezika med nami samimi. Človeka kar stresa, ko posluša posege mnogih naših politikov, gospodarstvenikov, športnikov ter celo časnikarjev, kulturnih delavcev in šolnikov, ki bi morali že zaradi svoje službe in vloge, ki jo imajo v manjšinski skupnosti, posvečati posebno pozornost negovanju jezika. Pa ni tako. Priče smo precej malomarnemu in nespoštljivemu odnosu do slovenščine, odnosu, ki je že večkrat presegel mero škandaloznega. Zato bo treba znotraj naše skupnosti premagati tudi tisti relativizem, po katerem določene vrednote, ki smo jih do pred kratkim imeli za občeveljavne in absolutne (v tem primeru ljubezen do jezika) niso več veljavne, ker skupnost brez vrednot in opornih točk ni več skupnost, ampak samo brezoblična gmota, ki jo lahko vsakdo obrača in manevrira po mili volji.

*Msgr. Lorenzu Bellomiju
v blagoslovljen spomin*

Molitev za tretje tisočletje *Alojz Rebula*

Glej, kaj so me prosili, Gospod: naj Slovenec, ob Italijanu in Nemcu, tukaj, med Alpami in morjem, sestavim molitev za tretje tisočletje.

A kako naj molim za deset stoletij pred nami, ko si komaj upam moliti za življenjski dan pred sabo?

Vendar si prav Ti rekel: "Prosrite in se vam bo dalo!" Še več, gore boste lahko premikali, če boste imeli vero: tako si rekel. Zato Ti bom izmolil to molitev med Alpami in morjem, Gospod.

Bratje, že smo pozabili na hip, ko je bila odmotana vrv s priveza in je v delirij sveta udaril gong tisočletja. Kje je že tista noč? Že plujemo. Kam?

Vse zvezde nam govore, da gotovo ne k Otokom Blaženih. Prej k Otokom Erinij, ko se nam na obzorju kažejo obrisi Ruande in Kosova.

Ti veš, Gospod. Saj je Tvoj tudi ta ocean, Tvoja so njegova brezna in plitvine, njegove čeri in njegovi vetrovi.

Mi vemo samo, da gremo v temo, dišečo po asfaltu in bencinu, v to težko temo, ki ji pravijo tisočletje.

V novo tisočletje plujemo mi, ne Ti. Zate ni tisočletij, kakor za Te ni stoletij, ni časa. Večni sedanjik. Tvoja je samo večnost.

Vsa tisočletja stojijo pred Tabo kakor desetnije legije v pozoru, pod pogledom Tvoje večnosti.

Zato bi Te lahko prosil za vsako izmed njih, za vsa mrtva tisočletja nazaj, posebno za dve tisočletji, ki sta minuli, odkar si odšel od nas.

Za prvo tisočletje bi lahko na primer prosil, naj Mark Avrelij ustavi Markomane na lju-bljanskih vratih, naj Dioklecijan ne preliwa preveč krščanske krvi od Petovija do Sirmia, naj Atila v svojem besu ne prevrne prav vseh stebrov v Ogleju.

In še bi Te lahko prosil, naj moji predniki Sloveni, še ne Slovenci, ne rušijo latinskih mest ob Jadranu, naj cestni roparji ne ustavijo Cirila in Metoda, ko neseta kosti svetega Klementa v Rim,

naj Madžari ne razjahajo svojih konj ob Timavi, da bi razdejali domovanje sinov svetega Benedikta.

In za drugo tisočletje bi Te lahko prosil, Gospod, da obdrži daleč od Evrope demon razkola, da zaustavi valove turških konj, da pomagaj krščanskemu imenu pri Lepantu in pred obzidjem Dunaja,

da ne pusti, da bi nam upor iz Wittemberga iztrgal naše največje tolažbe, Evharistijo, Petra-Skalo in Marijo, Tvojo mater.

Lahko bi Te prosil, naj Marxovemu stoletju ne daj noreti o nemogočem rajju na tej naši zemlji,

naj dve svetovni vojni ne prinese-
seta svetu grozot Verduna in Stalin-
grada, Auschwitza in Hirošime.

Da, brezčasni Gospod, lahko bi Te
prosil za vso Tvojo
sedanjost, ki pa je
za nas preteklost
in smrtna tišina.

Prosil pa Te
bom za to tisoč-
letje pred nami,
za to celino, nabi-
to od neizbruhanih
vulkanov in nevidnih morij.

Pred vsem drugim Te bom prosil
za splav, na katerega smo vkrcani:
za ta naš planet, krožeč s svojimi
sinjinami in zeleninami med Mar-
som in Venero, še živ med dvema
puščavama.

Nisi ga ustvaril za nesmrtnost,
na samem začetku si ga preklel,
tam med rekami Edena. Že čaka,
da ga spodrine neko drugo nebe-
sno telo, novo in odrešeno. Tega
si ustvaril za ogenj in pepel.

A dokler ne pride njegova ura, ga ohrani
vsaj takšnega, kakršen še je, čeprav z raztrga-
nimi pljuči Amaconije in s kupolo dioksida v
oblakih.

Ohrani ga še z nekaj gozdovi, še z nekaj
vodami in kisika, da človeškim otrokom ne
bo pretežko bivati na njem.

Sam si bil človek na njem, Gospod. Stopil
si v eno njegovih rek, plul čez eno njegovih
jezer in hodil skozi njegova žita. Občudoval
si njegove ptice in lilije njegovih dolin.

Kako naj nam pojejo ptice, kako naj nam
cvetejo lilije, če ne bodo imele več ne zraka
za letenje ne vode za rast?

Prosil Te bom, Gospod, za našo
skupno mater Evropo. Za Evropo,
ne več zeleno od Benediktovih trt,
ne več pojočo od katedralskih dlet,
v eshatološki strumnosti Dantejevih
in Pascalovih raz-
svetljenj.

Naj Te prosim,
Gospod, za njeno
dušo, judovsko-
grško-rimsko-
krščansko, da si
ne bi v epigonski
ihiti privzela drugo
ime in postala Ameuropa.

Glej, oče Benedikt ji je rekel "Ora
et labora!", od svete sintagme si je
izbrala samo "Labora!", opoj mo-
torja in elektronike, marksizma in
lacanovstva.

Stopi h grobu, iz katerega že
smrdi, in ponovi, da je samo eno
potrebno in da večno življenje ni v
spoznanju genoma, ampak v spo-
znanju Očeta, Sina in Duha.

O, ko bi spet videli, to Evropo,
kopati bloke črnega in rdečega mar-
morja za nove katedrale smisla!

Smisla, po katerem vemo, da se nismo rodi-
li iz kozmične šale, ampak iz Ljubezni, rodili
za novo zemljo, kjer bodo obrisane vse solze
z naših oči...

Ja, na koncu naj prosim, Gospod, še za ta
košček Alp, Jadrana in Padske nižine, da ne
bi nikdar več postal poligon demona krvi in
rase.

Preobleci nekaj svojih angelov, oboroži jih
z evangelijskim navdušenjem in pošlji jih sem
izžarevat strpnost, razumevanje in mir!

Amen.

Sedila, 4. avgusta 2000

Božične sanje

Misel na božični večer nas vse navda z nostalgijo. Morda pa to ni le nostalgija po našem otroštvu, ampak se s svetim večerom vračamo prav tja, kjer je bil začetek človeštva. V resnici bi lahko rekli, da je človek, še predno je znal prav misliti, sanjal. Sanjal ni samo ponoči, ampak tudi pri belem dnevu. Ko se je v plesu pred svatbo predajal svojim globinskim silam, je sanjal o dekletu, ki bo pomenila odslej njegovo družico; pred lovom je sanjal o simbolih mogočne živali, ki bodo odslej krasili njegovo ovratnico; slednjič je v plesu radosti sanjal o sinu, ki bo ponesel njegov rod v jutrišnji dan.

Toda kmalu je človek opazil, da še veliko več kakor ples izraža pesem. Ko se ritmu pridruži melodija, dobijo sanje nov zagon. Melodije mu ponesejo sanjske podobe tja, kjer še nikoli ni bil. S petjem odpadajo zadnje prepreke strahu in pesem ga naredi še bolj smelega. Končno s pesmijo začne prisluškovati svojim globokim plastem bitja, za katere ni vedel, da obstajajo. Iz njih v njem vstajajo nove podobe.

In nazadnje, človek je začel izrekati besedo. Beseda mu je utelesila najlepše in najpristnejše. Z besedo so sanje dobile ne samo novi ritem in zven, tudi novo podobo. Z besedo si je upal nagovoriti tudi bitje, ki ga je doslej samo sanjal. Sedaj ve, da tega Neznanca iz neskončnih daljav nobena podoba ne more izraziti. Vse, kar lahko misli o njem, je le slutnja, da mu je to ljubeče bitje podarilo Besedo.

Ob Božiču se spomnimo, da je Beseda stopila v človeka. Človek jo je nosil v sebi in začel z njo moliti, se bližati tistemu, ki ga neskončno presega, skratka z besedo se je človek začel družiti z bogovi. Beseda je dala človeku možnost, da se njegove prvinske sanje uresničijo.

Ob misli na začetek človeštva tudi nam ne ostane drugega kakor preprosta in pristna beseda. Res je, da se bomo v božični noči znova prepustili sanjam: zaželeli si bomo, da bi bili znova otroci, sanjali bomo o miru in bratstvu po svetu, zahrepeneli bomo po bližini ljubečih oseb. Francoski mislec

in psihiater Quetin Debray pravi, da so sanje začetek človekove ustvarjalnosti. Dokler znamo sanjati tudi podnevi, premagujemo žalost in potrnost z novimi zamislimi. V tej luči je molitev celo višek ustvarjalnosti, saj s svojimi besedami in morda celo slikami nagovarja Nevidnega.

Toda takrat, ko sanje ubesedimo v prijateljskem pogovoru, ko si svojim dragim upamo na glas priznati, da jih imamo radi, takrat postane božični večer trenutek večnostne resnice, saj sanje niso več le polet duha in boj z žalostjo. Z besedo, ki pove to, kar mi smo in kar nosimo v sebi, se sanje utelesijo in dobijo ime: Jezus, Marija, Jožef, morda tudi Franci, Jasna, Janezek... Sanje izpuhtijo, ostane pa ljubeči pogled otroka, ki smo ga nanovo obudili v sebi, naša toplina, ki ga varuje, in beseda, ki nas poveže onkraj vseh naših tegob in razdalj.

Edvard Kovač

Moje jaslice

Kako so bile lepe moje otroške jaslice! In kako velike; čez celo mizo so se razprostirale. Z mamo sva jih pripravljali kar nekaj dni: nabrali sva svežega maha in ga položili po mizi nad časopisnim papirjem. Da bi se miza ne umazala, je velela mama. Uredili sva prostor za štalico, za pastirje in za božično jelko, ki jo je mama vedno zelo bogato okrasila. Domišljija res ni bila najina šibka točka: ceste so bile iz moke, sneg iz cukastega bombaža, reke iz fino zvitega aluminijevega traku. Za hlevček je poskrbel oče. Iz svetlega lesa izdelana hiška je bila prvotno namenjena mojim barbi punčkam, a ker je bila zanje premajhna, so se v njo vselili Marija, Jožef, vol in osliček pa še Jezušček.

Zelo sem bila ponosna nad svojimi jaslicami, ki so bile po mojem najlepše od vseh. Dajale so mi občutek topline in, ker je bil za Božič tudi očeka več časa doma, da je vsa družina skupaj in smo bolj tesno povezani, da praznujemo in se veselimo nečesa lepega - Jezusovega rojstva, Božjega prihoda med nas.

Stefan Pahor

In še: zasnežena pokrajina, mraz zunaj, a toplo pri meni doma in v mojem srcu; obisk neznanih mestnih cerkva, ki so se mi v otroški domišljiji zdele še bolj tuje in nekam skrivnostne, in ogled jaslic. Prelepih jaslic! Tam se ovčke pasejo, ob njih pastirčki, tam prava voda teče! Jezuščka pa še ni... Saj res, čakajo ga še. V jaslicah še vse miruje in tiho je. Ni še tistega hitenja k Jezusovi štalici, zvezdice še ne migljajo, ni še slišati tiste rajske melodije, angelskega petja, ki oznanja, da je Zveličar rojen. Tišina, spokojnost in otroška nestrpnost, da se bo prazna štalica napolnila, da bo Jezušček v njej, da bo lučka svetila skozi okno in razsvetlila hlevček in moje srce.

Ko bi lahko vse življenje tako doživljali Božič! Tako celostno, tako vsemogočno in tudi tako čustveno. S tisto spontanostjo, katere so samo otroci sposobni. Z minevanjem let, z odraščanjem Božič ostaja vedno lep in radosten, a v tebi se pojavlja neka zagrenjenost, ne moreš se več prepustiti Božiču s tistim otroškim zanosom. Velik si in razmišljaš, dvomiš, obupaš.

Zaboli te v srcu, ko vidiš devetletnega otroka, ki ga pri Gazi doleti smrtna krogla. Čutiš se praznega, ko slišiš, da na bogatem zahodu trgujejo z otroškimi organi. Osupel strmiš, ko po televiziji vidiš izdelane obraze podhranjenih otrok, lačne in izčrpane matere in pohabljenega telesa očetov.

Kje so moje otroške jaslice? Na tem svetu ni angelskega petja. To je svet nasilja in prevare, sovražstva in izkoriščanja.

Vendar to je svet, ki nam ga je Bog dal. Ustvaril je človeka, dal mu je svobodno voljo in ga postavil na ta svet, "... po božji podobi ga je ustvaril, moža in ženo ju je ustvaril" (1 Mz 1,27). Podobni smo Bogu. Kljub grešnosti, kljub minljivosti, kljub hudobiji nosimo v sebi del njegove veličine, da se lahko dvignemo, če hočemo, nad našo zemeljskost. A vseeno je na svetu toliko gorja, vojn, trpljenja. Delamo in vidimo človeka nevedne stvari in se svobodno odločamo za slabo. Tema.

"Bog je luč in v njem ni nobene teme... tema namreč izginja in resnična luč že sveti." (1 Jn 1,5; 2,8) Tema ni. Ker je Bog, Luč med nami. Povsod je. Na zemljo je poslal tudi svojega Sina, najvišje dejanje ljubezni, da bi živo pričeval o Njem. Bog je povsod, v vsakem človeku ga lahko vidim in se z njim srečam. Vidim ga v lepoti narave, med prijatelji, v trpečem, on je z mano, a mene je vseeno strah.

"Bog je ljubezen, zato tisti, ki živi v ljubezni, živi v Bogu in Bog živi v njem... V ljubezni ni strahu, saj popolna ljubezen odganja strah." (1 Jn 4,16; 4,18) Če ljubim, če se odločim za ne-sovražstvo, če vem, da sem od Boga in sem ustvarjena za druge in ne zase, ohranim živo tisto iskrico, tisto božjo veličino, ki mi jo je Bog podaril. To so moje jaslice!

Nadia Roncelli

Dar

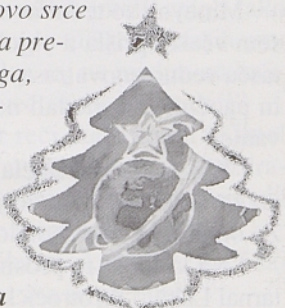
Pred nami so božični prazniki, zamisliš se v njihovo vsebino in se vprašaš, kaj bi lahko Božič 2000 prinesel novega, dobrotnejšega, konkretnega.

Tržaška Karitas je v enem svojih poročil dala razumeti, da je v naši škofiji ob vsem blagostanju in premožnih ljudeh zelo malo tiste revščine, ki bode v oči. Je pa veliko skrite revščine, take, ko iz nešteti razlogov družina na koncu meseca ne zmore plačati vseh dolgov, recimo računa za elektriko ali plin. Niti predstavljati si ne moremo stiske očeta ali matere take družine.

Zato bi bilo lepo, ko bi se ob vsem potrošniškem vrvežu, ki se je že začel, za trenutek zamislili v to skrito revščino okoli nas, ki žali človeško srce, ki dela življenje težko in grenko. Ni prav, da se na eni strani širi taka potrata in nam ni žal za desetisočake, ki gredo iz denarnice za puhlosti, za stvari brez vrednosti. Samo zato, ker je v tem predbožičnem času vse tako zrežirano in se v zavesti nas ljudi - potrošnikov javlja samo glas: kupiti za vsako ceno in čim več.

Denar, ki bi enemu človeku ali družini v stiski pomagal, da bi njihov Božič bil brez skrbi za preživetje, bo gotovo imel veliko večjo vrednost. Zato se je ob besedah Karitasa rodila misel, da bi bilo lepo obdariti ljudi v tih stiski z belo kuverto. V njej bo dar osrečil obdarovanca. Nič manj pa ne bo sreče v srcu tistega, ki je bil sposoben narediti tako skrito gesto. Tudi njegovo srce se bo ogrelo samo ob misli na presrečen in ganjen obraz tistega, ki bo s hvaležnostjo na neznanega dobrotnika praznoval drugačen Božič, ker bo čutil, da ni sam in da je njegovo trpljenje vsaj za ta praznik olajšano.

Lilijana Filipčič Corva

Otrok

Ivanka Korošec

Priporočena na natečaju Mladike

Vrane so vreščale zunaj na lipi že navsezgodaj. Prebudilo me je njihovo žlobudranje, še preden je ob šestih zabrenčala budilka. Prva olivna svetloba je pronicala skozi špranje v roletah, zraven mene je mirno in globoko sopel mož. V somraku se v sobi še ni dalo nič prepoznati in to mi je bilo v olajšanje. Otrpla sem lahko še ležala v tesnobni dremavici, vsaj še nekaj časa.

Jutro je postajalo vedno svetlejšo, v sobi sem že lahko razločila obris omare z zloženimi kovčki in skatлами na njej, sliko na steni, radiator pod oknom, nočne lučke s širokimi senčniki in mizico ob vznožju postelje.

Tudi slika je postajala vse jasnejša, sedaj se je že dalo razpoznati barvno reprodukcijo Groharjevega Sejalca. Luku se je svoj čas zdelo to edino primerno za najino spalnico. Ničkolikokrat se je oziral na sliko, in ko si je sedeč na robu postelje sezuval nogavice, je govoril sliki čez ramo: "Sejem kot ti - in kaj imam od tega?"

Na drugi sliki v sobi je bila na modrem volnenem blagu pod steklo položena suha travniška cvetica in osat. To nama je dal za poročno darilo moj oče in tedaj sem mu to zamerila. Zdaj mu ne več, a Luka še zdaj ni uganil, kaj predstavlja.

Kolikokrat mi je govoril: "Ali nisem dobro pogruntal? Drugi kupujejo gole ženske, obletela drevesa, zadimljena mesta ali polomljene kozolce - sama ničvredna šara! To, kar sem jaz kupil, to je pravi simbol najine spalnice! Ali ni domiselno?"

Očitajoče sem ga pogledala, vendar se mu ni splačalo ugovarjati.

Minevali so tedni in meseci po najini poroki, in ko sem včasih prišla z objokanimi očmi v kuhinjo, se je tašča vedno znova zastrmela vame. Ponavadi je pletla in naočniki so gledali na igle, oči pa iznad okvirjev vame.

"Kaj pa sta spet imela?" je vprašala, kot bi šlo vedno za kaj novega. A šlo je vedno za eno in isto stvar. Za otroka, ki ga ni hotelo biti.

"Na kolenih te prosim za tega otroka," je včasih tarnal Luka. "Za otročička, čisto mickeneega, za palčka

tako rekoč." Ne bo se mi treba pretrgati z delom, obe stari mami bosta pomagali in tudi on - oh, kaj vse mi bo naredil on! Vse bo drugače, ko bo otrok. Še sonce nam bo drugače svetilo, je rekel.

To me je strašansko žalilo. Kot da bi mu ga ne hotela dati - kot da bi moja volja preprečevala spočetje otroka. Ko bi le vedel, kako sem si ga želela tudi sama, že zavoljo ljubega miru.

"Poročila sem se spomladi, Luka pa je bil rojen za božič," je že neštetokrat povedala tašča. "Mož se je komaj dobro ulegel k meni, že se nama je spočel sin. In to kakšen sin! Le oglej si ga!"

Kakšen je, sem najbolje vedela sama, zato sploh nisem odvrnila oči od rezancev, ki sem jih rezala na deski. To je poudarjal velikokrat tudi Luka sam. Ko mi je ob rojstnem dnevu ali drugih praznikih nosil darila - bonboniere s čokoladnimi bonboni v zgrbančenih posodicah, zapestnice iz umetnih kamnov, ki jih nisem nikdar nosila, ali neokusno svileni spodnje perilo, nikoli ni pozabil reči: "Misliš, da se vsi možje spomnijo na to? Še ne veš, kako dobrega moža imaš!"

"No, saj nič ne rečem," je vzdihnila tašča, ko je videla, da se ne menim za njene besede, "a mogoče bi vseeno morala k zdravniku. Čisto lahko je kaj narobe s tabo. Pomisli malo na Luka. Prijatelji so se že začeli norčevati iz njega. Tudi mene ljudje kar naprej sprašujejo, kdaj bomo zibali..."

Divje sem jo ošinila skozi soparo, ki se je dvigala iz loncev na štedilniku. Kaj pa je ona vedela, kje vse sem že bila...

Sploh pa tisti ljudje - to je bila tašča sama in še nekaj starih opravljk, ki so letale druga k drugi in nosile čenče in trenja v domači hiši naokrog.

"Kaj, hudiča, se me vedno braniš in se mi upiraš?" je rentočil Luka včasih. V meni pa je še vedno živel spomin na najino prvo skupno noč. In kadar sem se domislila Lukove grobosti in sile tiste noči, me je spretelo po kosteh nekaj mravljestega. Ko sem mu enkrat to omenila, se je začudil: "Sila? Saj bi ne bilo nobene sile, če se ti ne bi upirala!" Tašča je po tisti noči rekla, da je bilo slišati, kot bi iztovarjali divje zverine. A to si je le izmislila, jaz vem, da nisem kričala.

“To je podobno tebi, spominčica,” je rekel Luka. “Postelja, na kateri se je zgodilo, se bo podrla in odeje bodo že razžrli molji, midva bova že stara in vnuki bodo okoli naju, a jaz bom vedno poslušal tvoje očitke, kako se je to zgodilo!” Zato nisem o tem z njim nikoli več govorila.

* * *

Ko sem prišla v kuhinjo, je tašča že stala ob štedilniku, kjer ji je pravkar prekipela kava. Z viledo je brisala penasto goščo z emajlirane plošče in se pritoževala, kako slabo je ponoči spala. Kadar je bila ponoči kako uro budna, je drugi dan ves čas premišljevala o svoji nespečnosti in si domišljala, da niti očesa ni zatisnila že tri dni. Nič se nisem zmenila za njeno godrnjanje. Pogledala sem skozi okno, vrane so še vedno čepele na lipi, oblaki so se s črnimi repi vlekli na zahod.

“Vidva danes pač gresta, ne res?” je požmerikala vame, ko je videla, da so njene jokave pritožbe poniknile.

“Greva. Brž ko Luka vstane.”

Dejal je, da bo taka zabava, da bodo še psi plesali hopsasa polko. Meni pa je bilo neprijetno. Namenjena sva bila obiskat Lukovega bivšega sošolca in prijatelja, ki se je pred kratkim preselil v bližnje mesto in ki naju je že večkrat vabil. Pred nekaj meseci se mu je rodil sin in to je bila lepa priložnost, da ga greva obiskat, mu čestitat in pogledat malega. Tašča je nاپletla majčkeno garniturico iz svetlo modre volne in zraven smrkala: “Ko bi pletla za svojega vnuka, bi se mi vse smejalo zraven, tako pa reva točim solze...”

Meni sta bila oba človeka neznana in že po Lukovem pripovedovanju zoprna, zato si sploh nisem želela tega obiska. Bala sem se tudi, da bo konec vsega tega tak, da bo med izpraznjenimi vinskimi kozarci politiziral s svojim prijateljem v nedogled, jaz pa bom prepuščena na milost in nemilost tisti tuji ženski, ki ima otroka.

Pripravljala sem zajtrk in ves čas sem čutila na sebi neuklonljive in neprizadete, vrtajoče taščine oči. Prisluskovala sem utripanju svojih vratnih žil in premišljevala, koliko časa bom pripravljena to prenašati. Od najinega zadnjega prepira je minilo že nekaj tednov in tedaj je bilo prvokrat, da sem udarila nazaj. Kaj posebno me nikoli ni cenila, njeno mnenje o meni se je naglo spreminjalo. In to ne na bolje. Slišala sem, kako je tisti večer na ohceti šepetala sosedí: “Kar zadovoljna sem z njo. Dobro kuha, Luka ne bo nikoli lačen.” Čez nekaj mesecev sem ujela tako pripombo: “Hišo nam bo zapravila, če bo takole kuhala. Kaj ji je treba take potrate! Vsak dan trojne rihte, kupe jajc in smetane porabi!” Mislila sem, da ji s tem ustrežem, če skuham zanjo kaj posebnega, a od tedaj naprej sem raje kuhala bolj skromno. Pa spet ni bilo prav: “No, hitro se je upehala. To pa že rečem! Prve mesece se je miza kar šibila, zdaj pa mu kuha kot siromaku!”

Aleksander Furlan

Samota

*V družbi razposajen in razigran;
mnogo je ljudi, vendar sem sam.
Doma, ko vrata za seboj zaprem,
vse prav bo, samo misliti ne smem.*

*Božič je nočoj,
nanj pokanje petard me opozarja.
Čemu ta hrup, da ni mi moč zaspati,
in ne bedeti in nikjer obstati?
Takšna je ta noč z menoj.
Naj že zbudi se dan, naj se prikaže zarja.*

*V cerkvi zjutraj malo mi odleže.
Sam s sabo govorim, si nekaj pravim,
po dolgem času tudi molim.
Tedaj mi glas, med tisoči poznan,
prijazno mirno v besedo seže:
z Menoj zdaj hodi, nikdar ne boš sam!*

Enkrat sem Luku odločno ugovarjala, menda je šlo zaradi nakupa nekakih keramičnih kozarcev, ki so jih prodajali po znižani ceni, pa sem slišala, kako mu je tašča šepetaje svetovala: “Nekaj perja ji izklesti iz grebena, da se ne bo tako nosila v tuji hiši!”

V začetku sem si jo hotela še pridobiti, a vedno bolj sem spoznavala, da je to nemogoče. Zdela se mi je tesnosrčna, žlobudrava prepirljivka. Na najino povezanost je pljuskala mrzlo vodo, hujskala in rovarila in zraven delala nedolžen obraz. Tako mi je pred nekaj tedni, ko sva bili sami v kuhinji, začela s svetohlinsko nedolžnostjo napletati:

“Malo smo kramljale s prijateljicami, pa je beseda nanesla na vaju. Kaj pa ima taka stara ženska, kot sem jaz, drugega za svoje veselje, kot misliti na svoje otroke? Tako so mi prijateljice nasvetovale, naj bi ti jaz nekoliko odprla oči. Saj veš... Luka je edini sin. Hudo bi mi bilo, če bi se naš rod končal z njim. Če bi mu ti pustila malo več svobode... mladi imate sploh tako enostavne poglede na svet, kar po turško si včasih uredite... Nikakor me tako ne glej, saj ne mislim na ločitev, ali kaj takega. Le malo več svobode mu daj!”

Tega bi ne smela nikdar reči, kajti Luka je imel svobode toliko, kolikor se mu jo je zahotelo. Razdraženost ob njenem govorjenju se je v meni spreminjala v neusmiljenost in že sem se pripravila na udarec.

“Vaš Lukec po mili volji lahko skače čez plot,” saj je bil on tisti, zaradi katerega sva se prepirali.

Tašča je vsa prepadena zajela sapo. "Saj sploh nisi prištevna! Ne veš, kaj govoriš! Nora si!" In še druge nepsihiatrijske izraze je naštela, nato je od razburjenosti začela jokati, vendar sem bila daleč od tega, da bi se kesala svojih besed.

"Z mano je vse v redu. Imam pismeno potrdilo ginekologa, da sem popolnoma zdrava in sposobna pri priči zanositi. Le Luka je zanič! Da boste vedeli! Vi in vaš Luka!"

Zadrlesknila sem z vrati in se umaknila v spalnico. Zvečer je prišla z objokanimi očmi in mi z jokavim glasom skušala izsiliti sočutje in odpuščanje. Vprašala me je, če naj ona pregovori Luka, da bi mogoče poskusil s kakimi domačimi zdravili. Saj ne more biti tako hudo narobe z njim, ko je vendar dokazal, kako možat in korenjaški je. V skrajni sili bi lahko šel tudi k zdravniku, saj dandanes delajo že prave coprnije. Luka bi se raje obesil, kot pa šel zavoljo teh stvari k zdravniku, to mi je nekoč sam zatrdil in niti malo nisem dvomila v resnost njegovih besed. Pustila sem jo, da je rogovilila okrog mene, čebmjala in delala vsakovrstne načrte. Odjenjala je šele, ko je videla, da je ne poslušam in da strmim skozi okno. Luku ni niti namignila, kaj šele povedala, kaj sva imeli med sabo. Tisti večer je opazil, da je nekaj narobe, čeprav si je krčevito prizadevala, da je govorila naprej in nazaj in čenčala o sto stvareh.

"Kaj pa je bilo, da si jokala?" je vprašal in pogledal mene prav po inkvizitorsko. "Če si jo ti užalila, glej, da se ji pri priči..."

"Nič, nič," je pohitela tašča, čeprav bi drugokrat škodoželjno poprijela za tako govorjenje. "Stara ženska kot sem, včasih sama ne vem, čemu mi pridejo solze v oči," se je opravičevala. Luka jo je začudeno gledal, nato pa je skomignil z rameni.

* * *

Luka se je končno le prikazal v kuhinji, še neobrit, in se zehajoč počil na stol ob oknu. Premišljevala sem, kako je mogoče, da se mi je njegova skuštrana glava včasih zdela tako očarujoča. Kako sem ga prvič pobožala po laseh in kako, samo kako sem ga še sinoči tiščala proč od sebe. Silil in silil je vame, njegovi slinasti poljubi so se mi gabili in to tembolj, ker mu je grozno zaudarjalo iz ust. Njemu je bilo moje upiranje vseč, dramili so mu občutek zmagovalca in mu podžigali slo. Ko me je naposled obvladal, se je smejal: "Trmoglavka! Všeč ti je pa le bilo, ali ne?"

Moj oče je bil ves čas proti Luku, takoj ga je spreledal, medtem ko je bilo meni potrebno za to še veliko veliko časa.

"Ne verjemi mu ravno vsega, kar ti pove," me je svaril. "Govori o drugih, a misli le nase. Sebičen človek je." Ker sem se ponavadi zjezila, če je tako govoril, je pomirljivo zaključil: "Lahko da se tudi motim. A potem se ne hodi pritoževati, pa četudi bo drva cepil na tebi."

Oče se ni motil, a tudi jaz se mu nisem še nikoli potožila.

Luka ni vedel, kako bi se oblekel, športno ali gala. Naposled je izbral srednjo pot, vzel je hlače iz vrvnatega žameta in lep temnomoder suknjič. Tašča je hodila okrog njega s ščetko, mu krtačila zavihke na suknjiču, od blizu in z očali je pregledala, če je ovratnik srajce zares čist, in bila naposled kar zadovoljna.

"Kako si postaven! Brhek si, kot je bil tvoj oče!" Potem se je zasukala k meni in me dolgo motrila. "Ti si pa presuha. Če bi se malo odebelila, bi bila še kar čedna." Joj, kakšno priznanje iz taščinih ust!

Naposled sva se odpeljala, in ko je privozil na avtocesto, mi je Luka nepričakovano dejal:

"Onima dvema ne želim praviti, zakaj še nimava otrok. Zato te prosim, bodi tako dobra in si prizadevaj, da jima ne boš o tej zadevi dajala nobenih razlag!" Začudeno sem ga pogledala. Kaj pa naj bi jima razlagala?

Sam je bil najbolj potreben razlage, edino on še ni vedel, kako je z vso stvarjo. Menda je mislil, da bodo pregledi na vsake tri mesece sami od sebe vse uredili. Nikdar še nisva o tem odkrito govorila, niti me ni nikoli določno vprašal, kako je z mano in niti tega ne, kaj pravi zdravnik. Spraševala sem se, zakaj mu nisem o zdravnikovih ugotovitvah povedala že takoj in naravnost. S tem bi bilo vse rešeno. Oprala bi se vsakega najmanjšega suma in večnih namigovanj. Tako pa sem prostovoljno prenašala na sebi to namišljeno breme in s tem v zvezi tudi Lukovo ravnanje: prizanesljivost, uvidevnost in po drugi strani nestrpnost, zaničevanje, porogljivost in podcenjevanje. In čemu? Tega sama nisem vedela. Vedela sem le, da je stokrat in tisočkrat bolje, da Luka misli, da sem kriva jaz, kot pa, da bi vedel resnico. Čutila sem, da bi bila katastrofa, če bi izvedel; katastrofa, ki si je nisem mogla niti predstavljati.

Lukov prijatelj Franc naju je pričakal zunaj na vrtu.

"No, šema, si le prišel?" je rekel in udaril Luka po rami. Šema je bil verjetno njegov naziv za prijatelje. "Škoda, da je tako kislo vreme, sicer bi vama z Ano priredila piknik tu zunaj. Tako bomo pa šli po kosilu malo ven, že zaradi malega, veš."

"Saj res," se spomni Luka. "Čestitam vama. Kje ga pa imata? Pokažite mi no brž malega Francija!"

"Hvala," je rekel Franc in se na široko zasmel. "Počakati boš moral, zdaj spi. Sicer pa ni Franci. Ime mu je David."

"Krasno ime, ne res!" se je navdušil Luka in pogledal po meni. Gledala sem stran. Na vrveh za hišo so v vetru frfotale plenice.

"Pozdravljeni," je rekla Ana iznad kupa perila, ki ga je zlagala na kuhinjski mizi. Za hip sem obstala na pragu kuhinje in molče vpijala vase divje vzdušje v njej. Presenetilo me je, da je tak nered, ko je vendar vedela, da prideva. Kot bi uganila moje misli, je rekla

s prstom na ustnicah: "Samo tišje! David je komaj zaspal. Vse je narobe - nisem mogla nič pospraviti. Skoraj celo uro mi ni hotel zaspati!"

Da, otrok je opravičilo za vse.

"Stopimo v dnevno sobo, da ne bomo tu šepetali," je rekel Franc in odprl vrata v drug prostor. Spet mi je nekoliko vzelo sapo zaradi vseh nenavadnih barv v sobi. Kavč in fotelji so bili modro-žolto prižasti, stene pa pobeljene živo rumeno. Na čajni mizici je stala na pol prazna steklenička z mlekom, na kavču pa so bile kot stolpnica zložene suhe plenice.

"Strmiš, kaj?" se je samozadovoljno smejal Franc. "Ti je všeč, ali ne? Izbrala sva zeleni tapison, da bi imela ves čas občutek, da hodiva po travi..." Potem je zmašil plenice na polico knjižne omare in pobral dudo izpod naslanjača. "Ta otrok!" je rekel zadovoljno. "Uravnava nam celo hišo!"

"Kdaj se bo mali prebudil?" je nestravno vprašal Luka.

"Upam, da ne prej kot čez dve uri," je dejal Franc. Nalil nam je kozarce, velike kot kopalne skledje za ptiče. Srebrnila sem pijačo in zazdelo se mi je, kot da me je čmrlj pičil v jezik, tako močna je bila. A prinašala je potrebno anestezijo.

"Postrezi jima s piškoti," je naročila Ana, "tečem v kuhinjo, da se mi ne prismoji kosilo."

Franc je nasul drobno pecivo na plitev krožnik in nama ga ponudil. Napravljeno je bilo menda iz cementne mešanice. Ko smo sedeli tako v dnevni sobi ob pekoči pijači in kamenitem pecivu, sem pomislila, kako smo se včasih doma pripravljali na obiske. Nikjer ni bilo niti praška, vse se je svetilo, prti so bili poškrbljeni, z mamo sva napekli po deset pladnjev različnega peciva, postregli smo s šunko, vloženimi kumaricami, sirom, sardelami, rožicami iz masla, s francosko solato. Še celo tašča, ki ni bila nikoli preveč vneta za postrežbo, se je v takih primerih obrnila name in mi prepustila ključ od shrambe, da sem pekla potico, mesne rolade in druge specialitete. A Ana nima časa za kaj takega. Saj ona ima otroka!

Sedela sem neskončno dolgo med njima na prižastem kavču in poslušala njune pogovore o službi in žrtvah, ki niso poplačane, čeprav je bila služba obeh že dobro poplačana z osebnimi dohodki, kar zadeva žrtve, pa ne bi nihče uganil, kaj predstavljajo, razen če sta s tem mislila, da morata sedeti do treh za pisalno mizo. Gledala sem nekaj časa knjige na knjižni polici in poskušala prebrati naslove. Naš otrok, Zdrav in bolan je, Vse o nosečnosti, Spolnost in zakon, Kaj mora vedeti ženska o sebi. Da, z literaturo te vrste sta bila zares dobro založena, kaj več pa že ni bilo na policah, razen še ovite, čisto nove knjige Popoln gverilski marketing in nekaj številke Jane.

Vstala sem in šla v kuhinjo, moška tega nista niti opazila.

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da se levičarski občinski svet v Slovenjem gradcu z županom na čelu vztrajno upira, da bi mesto posvetilo eno od svojih ulic pokojnemu župniku Jakobu Sokliču (pod fašizmom je bil kaplan v Trstu...), znanemu kulturnemu delavcu in ustanovitelju privatnega muzeja, ki si ga je prišel ogledat tudi Tito...
- da se je Janez Pavel II. na enem od svojih potovanj po Afriki, in sicer na poletu od otoka Réunion v Indijskem oceanu do Lusake v Zambiji, poslužil prav tistega letala Concorde, ki se je preteklega 25. julija zrušilo v Parizu...
- da se je v preteklem septembru v italijanskem liberalnem listu La Repubblica milanski kardinal Martini razgovoril o svojem branju Danteja...
- da je slovenski mariborski literat Vladimir Gajšek (svoj čas so ga slovenski škofje tožili zaradi bogoskrunskih verzov) mormonski škof...
- da je po podatkih o letošnjem visokoškolskem vpisu trenutno v Sloveniji skupno 70.649 študentov v vseh visokošolskih zavodih in na višjih strokovnih šolah...
- da bodo po 20. decembru začeli voziti vlaki po novi železniški progi med Slovenijo in Madžarsko...
- da je znani novomeški kipar Stane Jarm izrezljal iz lesa nov križev pot za prastaro romansko cerkev (posvečeno l. 1265) Svetogorske Matere Božje na Svetih gorah ob Sotli...
- da sodnik, ki je leta 1984 obsodil znanega bibličista dr. Kraševca samo zaradi izraza "borbeni ateist", danes zaseda visoko mesto v juridični hierarhiji v Sloveniji...
- da je danes v Sloveniji trenutno v rabi 450.000 mobilcelov...
- da je pesnik Prešeren pred smrtjo prebiral Sveto pismo in Hojo za Kristusom...

Vladimir Kos

Sinji lesk Božiča

*Sanjal sem, da cirokumulusi
se zbrali so pred mojim okencem:
advent je; z njimi naj do néba grem,
da mi led srcé v dragulj obrusi.*

*Vsak advent se zdaj v nebó oziram,
kjer v ledu se ovčice pasejo.
Za koga le Pastirja čakajo?
Lep je sen, če to, kar je, podpira.*

*To, kar je, božično se svetlika,
odkar je človek Božji Sin postal,
na veke Človek, kot je z groba vstal -
svétu dana nova je oblika.*

*Vse človeštvo je obdarovano
in v sinji lesk ves svet je potopljen.
Ne smeš zameriti. Spet v svet temèn
zvezda vodi Modrih karavano.*

Stara vprašanja za novo stoletje

*Kje si zdaj dételjna zlata osmica,
svetli metuljček za temno jesen?
Novo stoletje je daljna danica,
z bisernim leskom skoz dan zameglen.*

*Tvoje tipalke, oranžno rdeče,
sanjajo v pódkevci travnati sen.
Nekaj ljubezni, med dušami speče,
kdo jo obudil bo v smisel ognjen?*

*Kdo ti srebrno osmico je v krila
vrisal? In kakšna je njena skrivnost?
Vigred bom čakal, morda bo odkrila.
Veš, da ljubezen je božja lastnost?*

Na enem izmed japonskih otokov

(V značilnem japonskem slogu 5, 7, 5, 7,
in 7 zlogovnih vrstic.)

*Hribski škrjanček
lü lü lül düdl düdl
s tvoje sonate
borov gozdiček pije
daljnih morij penino.*

“Ali ti lahko kaj pomagam?” sem vprašala. Ana je bila naslonjena na kuhinjski pult in študirala je odprto knjigo s kuharskimi recepti.

“Kako da ne! Če si tako dobra, mi zloži perilo v košaro!” Zložila sem srajčice, majčice in žabice v košaro, pobrala z mize drobtine, skodelice in krožnike, ki so bili že od zajtrka ali še verjetneje od prejšnjega dne. V pomivalnem koritu je stala steklenička s čajem, lonček z že osušenimi ostanki mlečnega zdroba in ponve z ostanki ocvrtih jajc. Medtem ko sem se lotila pomivanja, mi je razlagala in govorila, kot bi se poznali že od nekdaj. Zvedela sem, kje sta se spoznala in kako je bilo prvič z njim, kako so bili pijani na ohceti, kako sta urejala tole stanovanje in kdaj sta pravzaprav spočela tega štruklja. David je od sile srčkan otrok, to lahko vsak takoj vidi. Tri mesece ima, a je pameten kot bi imel tri leta. Njegovo rojstvo je bilo tako komplicirano, da ji je porodničar dejal, da bi bilo lahko po njej in po otroku, če bi ne imela sreče. Nato se je spustila v n drobno pripovedovanje, kako ji je nekega večera, ko je ravno kuhala golaž, iztekla porodna voda in je nato še ves večer ostala doma in čakala Franca. David se je rodil naslednje jutro, kako hudo je bilo, sploh ne more povedati. Franc je bil ves zmešan in od veselja ji je kupil obroč za okrog vratu iz 24-karatnega zlata, ki mi ga bo pokazala kasneje.

Od mučnega poslušanja mi je bilo kar slabo.

“Pripravi mizo, gremo jest, dokler mali še spi!”

Jedilnih prticev ni bilo nikjer in tudi nisem spraševala zanje. Položila sem štiri krožnike na mizo, nože, vilice in žlice, čeprav nisem vedela, čemu nam bodo rabili. Na štedilniku je namreč stal samo en lonec in ena ponev. Tudi glede jušnika, zajemalke in drugega je nisem hotela spravljati v zadrego, saj jih po mojem sploh ni imela.

Potem smo končno vsi posedli za mizo. Lonec je poromal na mizo, podložen s časopisnim papirjem. Ana nam je nadevala polne krožnike nekake rdečkastorjave omake, po kateri so plavali veliki cinki maščobe. Že pri prvi žlici se mi je jed uprla in pogledala sem Luka, ki je nesrečno brodil z žlico po krožniku.

“Tako okusno omakico - cigansko juhico, zna skuhati le moja ženskica,” se je hvalil Franc in nosil oljnat zvarek v usta. Morala sem poprositi za kruh, da sem ga pomakala v omako, ki ni bila nič drugega kot mast, paprika in poper. Tudi Luka je trudoma použil nekaj žlic. Nato je prišla na vrsto glavna in s tem tudi zaključna jed. Precej mastni svinjski kremenateljci, začinjeni s česnom, poprom in soljo. Luka je malo pogledal naokoli - ali ne prihaja še kaj - kakšen pečen krompir, riž, testenine, ali vsaj solata endivja, paradižnik, okisana pesa...

“To vidiš! To je po mojem najbolje - meso! Kaj bi s tistim rastlinjem kvaril okus!” se je navduševal Franc.

Luka me je tedaj prvič prepadeno ošinil s pogledom in z veseljem sem pomislila, da se je spomnil na mojo korenčkovo prikuho, gobe v omaki ali na omleto prese- nečenja. Jedli smo torej brez vsake priloge, meso z mesom, maščobo s slanino. Edino kruh je bil v pomoč, da sem lahko sploh kaj pojedla.

Ana je potem pospravila krožnike z mize in prista- vila lonček za pravo kavo. Tedaj se je iz spalnice ogla- sil otroški jok. Luka se je zdrznil in tudi Ana je takoj pustila posodo in stekla v sobo. Franc naju je zadovolj- no dregnil: "Glas pa ima, glas. Slišita, kako močna pljuča ima!"

Ana je prišla z malim iz sobe. Otrok se ji je razbrcal in se v joku krčil v njenem naročju. Medtem je Franc pobrisal drobtine z mize in položil nanjo dvakrat prega- njeno odejo. Ana je položila otroka nanjo in ga razvi- la. Začutila sem, da se je Luka ves odrevenel sklonil nadenj.

"Cepetavček!" ga je ogovoril in v tem vzkliku, ki je bil prekratek, da bi bilo mogoče v njem zaznati čustvo, sem kljub temu čutila, da je čudno prizadet.

Ana je brejačočega otroka umila, obrisala in ga na- pudrjala. Pri tem ga je držala za male petke. Z drobnima peščicama je krilil okoli in se fortissimo drl. Nato ga je hitro povila, mu oblekla hlačke, jopico in ga ozaljšala z novim slinčkom, ki sva mu ga prinesla.

"Primi ga," mi je rekla in stekla do štedilnika, kjer je stala pripravljena steklenička z mlekom. Ošinila sem Luko, vendar ni gledal mene, pač pa otroka. Prije- la sem ga torej in ga vzela v naročje, tako da je njego- va glavica ležala v pregibu mojega komolca. Čuden občutek se me je polastil, ko sem držala trzajočo kepo mesa na svojih rokah. Nato je prišla Ana s stekleničko. Poskušala je toploto mleka s kapljicami na notranji strani zapestja in ko je bila naposled zadovoljna, mi jo je dala v roke.

"Na, pa se uči!"

"Tako je!" je rekel Franc, "Saj verjetno tudi vidva ne bosta dolgo sama... Če nista morda že kaj naročila? Zakaj pa bi ga sicer držala tako vajeno in pripravno?" Šele tedaj me je Luka pogledal z rotečim pogledom. Koža na sencih se mi je napela, ko je odgovoril z nare- jeno malomarnim glasom:

"Malo bova še počakala. Saj nisva neumna kot vi drugi mladi telički. Vsa pamet vam stopi iz glave, kam, ni treba praviti. Midva pa sva zaenkrat še svobodna kot ptiček na veji... greva sem, greva tja. Mame tudi ne moreva obremenjevati z otroki, saj ni več mlada. Poleg vsega bova prizidala še nadzidek k hiši, no potem, po- tem ne rečem. Če naju bo ravno volja, ali ne?"

Jeza je vzkipela v meni, še predno sem se zavede- la, a v tem sem vtaknila cucelj v hlastajoča usteca. Po- gledala sem rdečkasti, zgrbančeni obrazek in se pomi- rila. Kakšen bi bil moj otrok? Prav tak, ali lepši, ljub- kejši? Sveženj je za hip umolknil, nato začel divje in

hlastno sesati in cmokati. Peščice je stiskal z vso močjo in izza priprtih vek je kdaj pa kdaj požmeriknil po me- ni. Nazadnje je bila steklenička prazna, otrok je napra- vil šobico in izpustil cucelj. S sivkastim pogledom se je zastrmel vame, meni pa je v komolcu že otrpnila roka. Tedaj mi ga je končno vzel iz rok Franc in ga dvignil visoko pokonci, da bi mu podrl kupček.

"Naj ti pomagam pomiti posodo?" sem se ponudila Ani.

"Ah, nikar ga ne lomi s posodo," je zamahnila z roko, "zdaj pojdemo ven, gremo na sprehod. David mora na zrak. Pomivam pač lahko zvečer - ali kadar- koli."

Oblekla je malemu jopico, mu nadela volneno kapo in mu s krtačo zasukala čopek las izpod nje, zavila ga je v odejo, da je bil podoben zablujenemu metuljčku. Dala ga je v voziček, in medtem ko se je šla počesat, sem poslušala Francove slavospeve: "Vidiš, kako se že smeji? Poglej, kako sledi mojemu prstu! Vidiš, kako ga je zagrabil!"

Luka pa je dajal trapaste pripombe, ki naj bi izpod- bijale Francov ponos: "Ali ne misliš, da leži prenizko - brez vsakega vzglavja? In - ne bi te hotel strašiti, vendar mislim, da otrok na eno oko škili. Ali ne? Torej se mi je le zdelo. In čemu tako stiska pesti - da ni kak- šna prirojena živčnost?"

Nesmiselne pripombe so se mi razodevale, da na znotraj kar žehti od koprnjenja.

Za hišo so rasli grmi češmina in ob njih je tekla poljska pot. Zavili smo po njej. Moška sta hodila zadaj in razpravljala o neverjetnem uspehu slovenskega no- gometista, Ana je hodila spredaj in se čez ramo pogovar- jala z mano, kajti voziček je bil širok in če bi hotela iti z njo vštric, bi morala hoditi po mokri travi. Bližnji gozd je bil zavit v meglo in dišalo je po velem listju, ki se je neprestano osipalo. Vrane so čepele na drevesih ob poti in krakale. Gola in pospravljena polja so bila le- pa kljub jesenski omrtvelosti. A nihče, razen mene, jih sploh ni opazil.

Vrnili smo se po isti poti. Doma je otrok spet dobil stekleničko, nato se je nekaj časa glasno drl v svojem košku, potem je omagal in zaspal. Upala sem, da se bo Luka kmalu dvignil in bova odšla. A sedel je s Francem pri mizi in pila sta kakor sedem templarskih vitezov skupaj. Tudi mene je klala žeja in pila sem mrzlo vodo, ki mi je grizla grlo in boleče hladila želodec.

Bil je že temen večer, ko sva se odpravila. Zunaj je pršilo in rezek zrak je pronical do kosti. Luka je zmogel prenesti veliko pijače, lahko je pil, ne da bi se mu dosti poznalo, a kar je bilo preveč, je bilo preveč in bil je kar precej pricvrknjen. Meni, ki sem popila mno- go manj kot on, ni pustil voziti.

"Kmalu se spet vidimo!" je klical s praga Franc, in medtem, ko mu je Luka pritrjeval in se mu zahvalje-

val, sem pomislila, da najbrž ne tako kmalu. Slišala sem, kako ju je Luka vabil, naj prideta k nama v vas in po obojestranskem zahvaljevanju in poslavljanju sem z neprijetnim občutkom sedla v avto.

Luka je začel takoj, ko sva se odpeljala:

“Moram pa že reči, da si se nosila kot kraljica. Mar misliš, da si kaj boljša od njiju? Čemu si se držala tako visokostno? Niti povabila ju nisi...”

“Kaj ti je bilo treba, hudiča, vihati nos nad pecivom? In kako si se spakovala pri mizi! Ana se v kuhi res ne more primerjati s tabo, a upoštevati moraš, da za to ni imela priložnosti...”

Primerjala sem Lukov glas, ki je imel zven zarjavele pločevine, z njegovim glasom, ki sem ga hranila v spominu izpred nekaj let. Skoraj neverjetno, da se človek lahko tako spremeni. Kako je prihajal ponižno k nam, se usedel na rob stola in jedel z vilicami in nožem jedi, ki sva mu jih pripravili z mamo. Kako me je pogledoval izpod trepalnic in se mi zarotniško nasmihal. In kako ljubeznivo je znal govoriti z mano ali prikimavati očetu.

“Ali sploh slišiš, kaj ti pravim?” se je zadržal name. “Čeprav jo še tako podcenjuješ, je vendar boljša od tebe. Otroka je rodila - a ti? Ti samo kokodakaš, znesla pa še nisi nič!”

V trenutku mi je pritisnila slabost na želodec in začutila sem naglo naraščanje napetosti v vseh svojih živcih.

“Jaz?” sem vprašala s hripavim glasom.

“S kom, hudiča, pa se dajem že tri leta, če ne s tabo?”

“Jaz bi otroka lahko že davno imela, če bi bil le ti za kaj!” sem usekala z nenaravno visokim glasom.

“Kaj praviš?” se je besno spačil Luka. Stisnil je volan tako močno, da so mu členki postali kar beli. Nasproti vozeči avtomobili so bili samo bržeče luči.

“To, kar slišiš. Z mano ni nič narobe - pravim ti, da mi je zdravnik povedal, da z moje strani ni nobene ovire. Tebe bi moral pregledati...”

Avto je poskočil kot konj, motor je zahropel, noga je do dna pritisnila stopalko za plin. Luku je škrtalo v čeljustih, mene pa je obšlo klavrno zmagoslavje. Drve-

pod črto

Drnovšek in Piccolo

Tržaški dnevnik *Il Piccolo* že kar precej časa pozorno spremlja politično dogajanje v Republiki Sloveniji, zlasti preko svojega takojšnjega dopisnika Maura Manzina. Kaže, da je bivši (in bodoči) premier Janez Drnovšek še posebno v časih pri Manzinu in njegovih urednikih. Članki so marsikdaj napisani na tak način, da jih lahko že imaš za brezplačno sponzorstvo oz. brezplačno volilno propagando. Tako je Drnovšek opisan kot zelo sposoben politik in državnik, ki je najbolj primeren, da popelje Slovenijo v Evropo. Zato je na zadnjih državnozborskih volitvah zmagala proevropska koalicija itd. Slovenske leve (a so res leve?) stranke na straneh *Piccola* že zdavnaj veljajo za proevropske, medtem ko so pomladniki prikazovani v najboljšem primeru kot “evroskeptiki” (kar je za *Piccolo* pravi greh), če ne celo kot podaljšana roka Vatikana.

No, o tem, katere stranke so v Sloveniji bolj evropske in katere manj, ne bomo razpravljali, čeprav bi bilo zanimivo se vprašati, zakaj tisti, ki so bili tako ogorčeni nad

imenovanjem “tujca” za predsednika vlade, molčijo o taki podpori Drnovšku s strani tistega italijanskega medija, ki je že “zgodovinski nasprotnik” Slovenije in Slovencev. Bolj produktivno se je vprašati, kam pes tacco moli, saj *Piccolo* takih slavospevov gotovo ne piše iz ljubezni do dr. Janeza Drnovška. Pravilne razloge za to je treba iskati v italijanskih manevrih v zvezi z evropskim koridorjem št. 5, z odnosi med koprskim in tržaškim pristaniščem in z nastajanjem tretjega univerzitetnega pola v Sloveniji, ki bo ravno na Primorskem. Zato utegnejo biti prihodnji meseci zelo zanimivi.

Ostrina ni na mestu

Tisti, ki smo se 11. novembra letos podali v Škrbino, da bi prisostvovali spominski svečanosti za padlimi in pobitimi primorskimi padalci, smo od nje odhajali resda zadoščeni, da počastitev teh primorskih rodoljubov s strani zahodnih zaveznikov in slovenskih oblasti končno postaja ustaljena tradicija. Vendar ne moremo mimo tega, da opozorimo na neprimer-

no ostrino, s katero so se nekateri dotaknili aktualnega političnega trenutka v Sloveniji. Očitki na račun “tistih, ki so leta 1945 bežali iz Slovenije” in celo grožnje o nekakšni “odcepitvi” Primorske, če je Ljubljana ne bo razumela, niso na mestu. Seveda pri tem nočemo delati iz muhe konja, a mislimo, da ni primerno, da se med primorske ljudi vnašajo spori, ki jih prej ni bilo. V Škrbini smo se zbrali različno misleči ljudje, ki nas je družil spomin na iskreno domoljubje in protifašizem padalcev, ki so - in to je treba povedati - po končani vojni povečini dobili tragično “plačilo” s strani novih komunističnih oblasti v Sloveniji in Jugoslaviji. Brez samohvale lahko rečemo, da smo pri Mladiki dali pomemben doprinos k osvetlitvi usode teh fantov, pri čemer so prišli na dan tudi razlogi, zaradi katerih so po vojni povečini tako tragično končali. Zato mislimo, da ima komenski župan Uroš Slamič prav, ko pravi, da je treba skušati te ljudi počastiti skupno, brez nesporazumov. Sporov in sovraštva je med Slovenci - in tudi med Primorci - bilo že dovolj.

la sva po cesti, ne da bi nama bilo mar, v kakšni nevarnosti sva.

Končno je vprašal: "Od kdaj to veš?"

"Že dolgo," sem odgovorila.

"In čemu mi nisi povedala, če je res?"

"Sam si rekel, da ne pojdeš k zdravniku. Da se raje..."

Ugriznila sem se v ustnice, a na moje presenečenje se je hitrost počasi zmanjševala in razsodno me je vprašal:

"Tudi mama ve, ali ne?"

Na to nisem odgovorila in odgovora tudi ni pričakoval.

"Izgubil sem živce, ti pa tudi svoje... Nisem vedel, kaj govorim..."

"Zdaj pa veš?"

"Ne vem, kaj bi dal, da ti nisem bleknil tistih neumnosti..."

Tega tudi jaz ne vem, sem si mislila, rekla pa nisem nič. Vsako človeško čustvo ima svojo mero in mejo. Moja čustva so pravkar prestopila strugo, ne vem, kako se bodo lahko vrnila vanjo.

"Sicer pa ta Franc! Nacejal me je s tisto brozgo, da sem ves omotičen. Niti prave pijače nima pri hiši! In kakšni hiši, saj to je oder za komedijo! Kdo je že kdaj slišal! toliko laži o trimesečnem otroku? Si ju slišala, kaj vse pripovedujeta? O kom drugem celo življenje ne vedo toliko povedati kot Franc o tem svojem pamžu!"

Molčala sem, k temu ni bilo kaj pripomniti.

"Tudi Ana je čisto zmešana zaradi njega. Sploh je z biološkega stališča zelo nenavadna ženska. Slišal sem, kako se ti je bahala, da je rojevala v kuhinji ob štedilniku in zraven pripravljala jedi... Meni pa v želodcu kar klompa, tako sem sestradan ko volk. Mar bi šla v kak tečaj, da bi se naučila pripraviti vsaj pošteno kosilo."

Čakala sem, kaj še pride.

"Mami ni ravno treba praviti, kako je bilo. Po nepotrebnem bi se razburjala. Kadar pa prideta k nama, tedaj se izkaži, da bosta videla, kaj se to pravi imeti goste v hiši..."

Govoril je prisiljeno, nesproščeno, želel se je na hitro pobotati še predno prideva domov pred taščine precej očene oči. A vmes je bilo preveč vsega. Srce me je bolelo zamolklo in vztrajno.

Ko je zavil proti domači hiši, je rekel s tresočim glasom:

"Prav po mojstrsko znaš zaplesti položaj, ki je že tako in tako obupen."

Nato je z lažnim optimizmom obljubil: "A midva ga bova rešila, boš videla."

V veži se je prižgala luč in tašča je pomolila svojo sivo glavo skozi vrata.

Istrska regija

Slovensko javno mnenje v matici in zunaj nje se šele zadnje čase začena zavedati nove tleče nevarnosti.

Civilizacijska raven (beri življenjski standard) Slovencev je tako visoka in njihova državotvornost tako nizka, da je velika večina še danes prepričana, da je bilo z osamosvojitvijo vse doseženo in da se za novo tvorbo ni treba kaj posebno zanimati, kaj šele, da bi bilo treba zanjo skrbeti ali jo celo braniti. Sploh se zdi, da je država za mnoge Slovence bolj abstraktna, morda celo nepotrebna zadeva, s katero nimajo kaj početi, saj te samo obdavljuje, nadzoruje in ti postavlja vseh vrst pregrade, vključno tudi državne meje, ki naj bi razbile nekoč tako celovito in cvetočo istrsko skupnost in njen teritorij. Ideja o tej skupnosti in njeni zgodovinski utemeljenosti sta bili v javnem mnenju očitno močnejše zasidrani od same države. Čeprav ideja o obnavljanju te skupnosti, ne glede na državne meje, ni nova, saj se je pojavila takoj po razpadu Jugoslavije, se zdaj postavlja kot nov politični projekt, ki je ob bližanju Slovenije in tudi Hrvaške Evropski zvezi mnogo bolj aktualen in možen. Zagovorniki tega projekta so glasnejši in konkretniji. Na te namere pa je postal pozoren Milan Gregorič, naš istrski prijatelj, kateremu nihče ne more očitati, da bi ne bil pristaš ovrednotenja Istre in njenih ljudi in tudi odločen zagovornik krajevne avtonomije, kakor tudi sodelovanja s sosednjimi deželami preko obeh meja. Gregorič jo razbral, kaj vse se za tem projektom skriva - to je v bistvu vnovič stegnjena italijanska roka nad Istro in še preko do Kvarnerskih otokov in Dalmacije. Milan Gregorič se je ob tej več ali manj očitni nameri postavil na čelo tistih, ki v tem projektu vidijo stvarno nevarnost za obstoj slovenske Istre in za suverenost Slovenije nad njo. Po Helsinkih so meje v Evropi varne pred morebitnimi skominami avantur željnih ljudi in skupin, vendar pa se da vpliv in nadzor nad nekim teritorijem bistveno razširiti tudi preko državnih meja s pomočjo gospodarstva, kulture, turizma, medijev. Gregorič v svoji razlagi opozarja, da predlagatelji niso enotni v svojih vizijah, toda to niti malo ne zmanjšuje pomena teh pobud. Vse daje misliti, da je zadaj nekdo, ki to spodbuja, podpira in vodi. Ni potrebno veliko domišljije, da spoznamo, kdo bi lahko to bil, zato je več kot na mestu, da te namere naša javnost nadzoruje in budno spremlja, da se bomo lahko izognili neljubim posledicam. Naj nas dogajanje ne prehiti ali najde nepripravljene, kot tolikokrat v preteklosti.

Iz spominov na starše (VIII.)

Peter Merku

V svojem otroštvu sem izredno rad poslušal očeta ali kakega sorodnika, ki je prišel na obisk, ko so pripovedovali o prvi svetovni vojni. Šlo je za dogodke, ki so se pripetili le kakih dvajset let prej. Pomisliti pa je treba, da je bilo družinsko življenje zelo pestro, ker ni še eksistirala televizija. Kar danes človek lahko izve iz televizijskih dokumentarnih filmov, je takrat slišal neposredno iz ust ljubljene ali poznane osebe.

Med užitjem sočnih mušel pozimi ali osvežujoče lubenice poleti, ki nam jih je prinašal stric Edo, so si ljudje vzeli čas in pripovedovali. Koliko sem jih slišal! Tragičnih in veselih. Med prvo svetovno vojno so na soški fronti bili časi, ko se bojna linija cele mesece ni premaknila. Vojaki pač niso dobili povelja, da bi streljali na sovražnika. Tako so zjutraj med britjem imeli priliko spoznati nasprotnika in izmenjati z njim par besed. Avstrijski vojaki s Tržaškega, ki so obvladali italijanščino, so pozdravljali heroje na drugi strani kar v njihovem jeziku. Čim dlje je trajalo premirje, tem bolje so se spoznali in začeli med seboj trgovati. Italijani so nudili cigarete, Avstrijci so jim v izmenjavo dajali ruma. Vzajemno poznanstvo je postalo s časom tako globoko, da so italijanski vojaki prihajali v avstrijske jarke pokazat pisma, ki so jih dobili od doma, in prosili italijanščine večje avstrijske vojake, naj v njihovem imenu odgovorijo, ko pa sami niso bili tega sposobni.

Oče je rad pripovedoval, kako je med vojno srečal prijatelja Gigi-ja Goljo in opazil, da nosi bronasto kolajno. Poln začudenja in spoštovanja ga je vprašal, kaj se je zgodilo, in Gigi mu pove, da je bil s skupino vojakov na golem

griču, od koder so streljali z mitraljezom. Italijanska granata je eksplodirala točno pred njim, tako da je padel naprej in se zvrnil par metrov navzdol po skalnatem pobočju. Oficir jih je klical, naj se postrojijo in vprašal, kdo se prostovoljno javi, da gre po mitraljez. Stvar je bila zelo tvegana, ker se ni bilo mogoče nikakor zavarovati, saj je bilo pobočje popolnoma golo. Ker se nihče ni javil, jih je oficir začel preštovati in vsakič izločil enega vojaka. Zadnji pa bi moral iti. To je bil starejši vojak iz Galicije, ki je začel tarnati, da ima družino in otroke. Gigi si je mislil: "Sam sem, nimam družine in sit sem tega življenja na fronti." Tako se je torej sam prostovoljno javil. Šel je do mitraljeza, ga natovoril na ramena in se vrnil v avstrijske vrste, ne da bi pohitel. Italijani so streljali, pa ga niso zadeli. Mnenja je bil, da ga morda nalašč niso, ker so ga poznali; zaradi pisem. Slovenec, ki govori s predstojniki po nemško in "sovražniku" piše pisma v italijanščini. Takemu Slovencu res ni bilo treba pripovedovati, kaj je multikulturalnost! Komandant ga je sicer predlagal za zlato kolajno, pa so mu podelili bronasto.

Očetov bratranec Rajko Peric, ki je bil avstrijski oficir na ruski fronti, je pripovedoval, kako so ruski ofi-

Od leve: Gigi Golja, Pia Merku, Josipina Peric vd. Merku, Josip Merku, Griselda Merku in na skrajni desni neznan par.

Razglednica, ki so jo pisali italijanski vojaki iz Abesinije.

cirji prišli povabit avstrijske oficirje na skupno praznovanje novega leta. Stric se je baje imenitno imel tisto noč, še toliko bolj, ker se je bil kot Slovenec kaj kmalu naučil govoriti po rusko. Pili in peli so... Ko se je zdanilo in se je spet vrnil v avstrijske vrste, je zvedel, da bo morala pehota še isti dan iti v napad z nataknenimi bajoneti.

Najbolj zanimivo pa je vsekakor bilo to, kar je pripovedoval stric

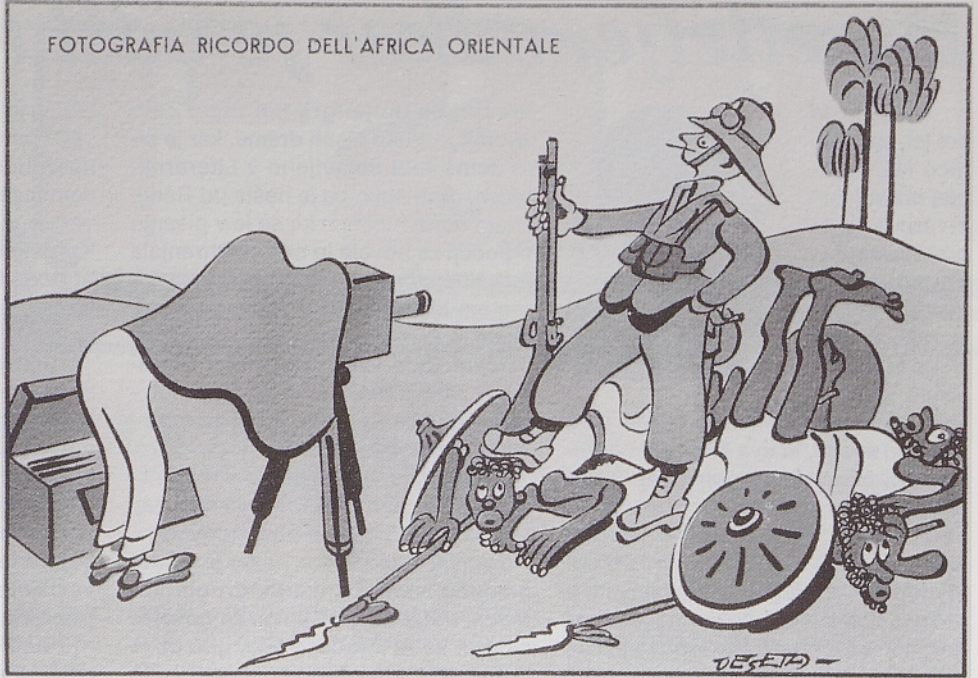
Edo, Furlan, ki je bil z očetom v svaštvu. Iz družinskih razlogov je iskal smrt na vseh mogočih frontah, kjer je bila vpletena italijanska vojska. Vendar mu ni uspelo umreti niti, ko se je prostovoljno javil kot pirotehnik za izklopjanje min in nepočenih granat. Med drugo svetovno vojno je bil celo deportiran v nacistično koncentracijsko taborišče, in je tudi tega preživel. Vrnil se je sicer izmučen in suh kot trska, pa je umrl šele pri triindevdesetih letih v domačem kraju.

Kot Primorec in avstrijski oficir je bil tudi sam poslan na rusko fronto. On se je pa želel vrniti v Furlanijo, da bi bil blizu doma v Ajellu, kjer je živela njegova zaročenka. Naslovil je torej prošnjo na visoko komandanturo na Dunaju. Poklican je bil pred komisijo treh generalov, kjer so mu razložili, da avstrijska vojska iz varnostnih razlogov ne pošlje rada Italijana na italijansko fronto. Stric je reagiral na zelo zgovoren in prepričljiv način. Brez obotavljanja je potegnil sabljo iz nožnice in jo čez koleno zlomil v dvoje. Bil je namreč visok skoraj meter devetdeset in 100 kg težak. Položil je oba kosa sablje na mizo pred komisijo rekoč: "Če avstrijska vojska ne zaupa lastnemu oficirju, potem nima smisla, da ji sploh služim." Veliko je tvegalo, vendar je šlo vse dobro, poslali so ga na italijansko fronto.

Oče je bil mnenja, da je prav neizprosna gotovost smrti tista, ki omogoča normalno življenje. Človek preboli vsako fizično amputacijo, začevši z iztrganjem zob, ker podzavestno ve, da je ta amputacija začasna, da bo trajala le do smrti. Ko bi živeli s telesom večno, bi vsaka amputacija bila neverjetna tragedija. Tako je tudi z lastnostjo človeka, da s časom bolj ali manj pozabi preživeto zlo.

Ko obujam spomine na te pripovedi, se mi zdi čudno, da niso omenjali grozot med prvo svetovno vojno, kakršne smo doživljali med drugo. Niso hoteli naju

FOTOGRAFIA RICORDO DELL'AFRICA ORIENTALE

z bratom obremeniti, ali ni bilo grozot proti civilnemu prebivalstvu? Tudi v knjigah o prvi svetovni vojni jih težko zasledim. Nasprotno, skoraj bi rekel, da iz vsega tega izžareva neka človeška solidarnost med vojniki, ki so bili sami največje žrtve te vojne.

Če je tako, potem so bile ideologije tiste, ki so pah-nile človeštvo v smer barbarstva, najprej ideologija fašistične oziroma komunistične revolucije, katerima je sledila z zamudo še nacistična.

To ni bilo seveda vse, kar so pripovedovali o prvi svetovni vojni. Sprašujem pa se, kako to, da so mi te pripovedi naredile tak velik vtis. Brez dvoma so bili brez televizije drugačni časi, prav gotovo pa je še en vzrok. V šoli, tudi že v razredih osnovne, smo brali o dogodkih na soški fronti, in je bilo dovolj zapustiti mesto v smeri proti Furlaniji, da je bilo s ceste ali iz vlaka še videti jarke, v katerih so manj kot dvajset let prej umirali vojaki. Starši so nas svarili, naj se ne dotikamo nikakega zarjavelega kovinskega predmeta, ki bi ga eventualno videli na tleh, ker bi lahko bila neeksplozirana granata ali ročna bomba. Smodnikov duh nas je torej zalezoval tudi na nedeljskih izletih.

Ne gre pa pozabiti, da sem takrat že moral na predvojaško urjenje. Kako se ne bi torej zanimal za to, kar so pripovedovali stari vojaki v družini ali sorodstvu.

Prva svetovna vojna, kot rečeno, ni bila tako daleč za nami in ko sem stopil v osnovno šolo, je bila v polnem teku prva italijanska fašistična vojna za kolonije v Afriki, vojna "per un posto al sole", kot je pravil veliki Duce, kot da bi v Italiji primanjkovalo sonca! To vojno je označevala ista rasna objestnost, ki je že prej prišla do izraza v italijanski politiki do nas, Slovencev, in kasneje do Židov in je odsevala tudi iz razglednic, ki so jih italijanski vojaki pisali domov iz Abesinije.

Desetletje, odkar je odšla

Irena Žerjal

Minilo je deset let, a pisateljico Marijo Mislej ohranjam v živem spominu. Skupaj sva spravili v svet dve knjigi: Morje, ribe, asfalt in Burjo in kamne. Vmes je Mislejeva prinašala k nam nove knjige, tako svoje in druge, ki sva jih potem predstavljali marsikje in marsikdaj. Zlasti pred mladim občinstvom je imela veliko uspeha, tako da so v naslednji knjigi po takih srečanjih vzbrsteli novi motivi. Mislejina črtica ali pesem v prozi je polna melanholije, saj je odraz kozmičnega občutja. V kozmosu je Marijin "ego" postavljen v trpeče stanje. To je pač eno od možnih stališč. Vedeti pa je treba, da si je s takim duhovnim, moderneje rečeno, "spiritualnim" odnosom do umetniških motivov izpodkopala vse možnosti, da bi jo tedaj slovenska kritika odobrvala, ker spiritualne zadeve pač niso nikomur bile atraktivna, kar je dandanes drugače. Pisateljica je hotela v svojem času ohranjati lirično prozo. Ko je črtice napisala, jih je tudi objavila v knjigah: BLESK (1978), ŽARIŠČA (1989), MIRIJADE (1982), LAMPARE (1984), IZMIK (1988) in že omenjeni dve knjigi dveh, oziroma treh avtoric.

Prvotna proza, ki jo je Mislejeva pisala še na nižji srednji šoli, zlasti pa na učiteljski, je bila objavljena v Literarnih vajah in Mladiki. Čeprav je prve tri osnovnošolske razrede opravila v Benetkah, torej v italijanščini, se je šolski slovenščini hitro priučila, ko se je s starši vrnila v Nabrežino in je tu tudi dokončala osnovno šolo. Na nižji srednji gimnaziji pri Svetem Jakobu so nas takrat očarali s svojo vero v slovenstvo in umetnost tako Turnšek kot Černigoj, melodičnost govornjene slovenščine pa je Mislejeva gojila do svojega zadnjega dne, vse odtlej, ko je vstopila v dramsko šolo tedanjega Slovenskega gledališča in zlasti pred mikrofone Radijskega odra, kjer je ostala kot igralka do 1980. leta. Odigrala je več sto vlog s svojim karakternim glasom, ki je bil izrazito obarvan, zveneč in topel. Prijatelji in prijateljice smo jo večkrat po-

dražili, da bolje igra kot piše. Zelo zgodaj je znala pisati drame, kar je bilo delno tudi objavljeno v Literarnih vajah, dramatik pa je našla pri Radijskem odru, medtem ko se je v pisanju odločila za novele in črtice. Ohranjala je stalne stike s profesorji književniki, recimo Metodoma Turnškom na Koroškem in Francem Jezo ter Vinkom Beličem. Zelo jo je cenil slikar Černigoj, v zadnjih letih, ko je večkrat potovala v Ljubljano, pa se je navezala zlasti na pisateljico Branko Jurca Potrč.

Značilnost pisateljice Marije Mislejeve je spontanost, tako da sem jaz kot njena prijateljica bila radovedna, kje jemlje svoje vzore, nakar je enkrat omenila Ivana Cankarja, drugič Volaranca, tretjič Stanka Vuka. Za novejše avtorje se ni navduševala, pač pa je dobro poznala zdomsko literaturo in celotno dramatik: slovensko in tujo. Oboževala je naše gledališče in bi bila lahko napisala konkretne ocene, še boljše, kritike, a je srčno rada vlivala ljubezen do gledališča in celo do posameznih igralcev, recimo do Raztresena, v svoji okolici in družbah, kjer se je tu in tam kretal ves naš slovenozajemski svet.

Oblikovanje kratke proze je v naši literaturi tako izčrpno, da bi težko našli motiva, ki bi ne bil paralelen nekemu staremu ali sočasnemu, čeprav bi lahko trdili, da med zdomsko in osrednjeslovensko črtico povojnih desetletij ni veliko vzporednic. Prav v črticah Marije Mislej pa bi lahko našli veliko sovpadnic z zdonskimi avtorji, ker je brala s spoštovanjem vse, kar je slovenskega, saj je v bistvu izšla iz Peterlinove šole. Tako je prebirala Majcnovo prozo in poezijo, da navedem le enega iz primerov, preden je ta avtor izšel v slovenskem tisku: koroška literatura, ki jo je Turnšek prinašal direktno v njihovo hišo, pa je Mariji Mislejevi pomenila mnogo več kot sentimentalni realizem, s katerim so Turnška označevali in zavrgli. Vsekakor je vztrajno ponavljala, da hoče biti izvorna in duhovno čuteča, zato je v njenih proznih utrinkih bilo mogoče zaslutiti resnično sočutje do nesrečnih, osamljenih, trpečih in neopaznih ljudi.

Socialno problematiko je bila Mislejeva obravnavala že v mladostnih delih (v povesti BEDA, v Literarnih vah-

jah), a je prizadevanje, da bi njena beseda osrčila bralce, prenesla zlasti na narodnostno tematiko. Ko smo v sedemdesetih letih obiskali koroške Slovence v okviru Tržaških dnevov na Koroškem v Tinjah, sem sama pri sebi ocenila Marijino branje v skupini tržaških književnikov za najbolj gledališko.

Dikcijo in igralsko interpretacijo je obvladovala in pilila, pa čeprav je šlo za običajen literarni nastop. Isti odmev občudovanja se je ponovil ob predstavitvi knjige Burja in kamni na gimnaziji v Ljubljani 1987. leta, da navedem le dva nastopa, a bilo jih je nekaj deset! Poletja so minevala v vsklajevanju literarnih tekstov, v popravljanju tiskarskih škratov, v iskanju naslovov novih skupnih knjig, črtic, dram, pesmi in novel. Marija Mislej se je potem odločila, da se bo zaposlila v Kanalski dolini, ker je upala, da si bo s tem pridobila nekaj prednosti za skupek službenih let. Prav v času, ko se je zaposlila v Trbižu, pa so tamkaj pritisnile hude zime, s snežnimi zemeti, s hudimi zmrzalmi, tako da je po nekaj letih s skrhanim zdravjem ponovno sprejela službeno mesto na Tržaškem. Spet smo klepetali skupaj z Marijo Mijotovo, z Bambičem in še drugimi poznavalci tržaške kulture in zgodovine davnih in polpreteklih dni. Naslednja knjiga treh avtoric bi bila morala iziti v Ljubljani, z naslovom Ginkobiloba ali kako drugače, pa so prišli drugačni premiki, odmiki, vojna, bolezen in spremembe, tako da je Marijina zadnja knjiga spet izšla v samozaložbi z naslovom ŽARIŠČA. Nove črtice in daljše meditacije so se obogatile z močnejšimi metaforami in kraji. Mesta in jezera njenih sanj so otipljivejša, a planinski svet je enako čarobno lep kot v prvi knjigi (Morje, ribe, asfalt). In nekaj pikrih misli tudi ni moglo izostati, da namreč v šoli ne bi smeli opustiti lirike Josipa Murna Aleksandrova, saj sva prav tisto poletje bili iskali calle in mostičke, s katerih je naš pesnik hrepenel po svojih Ksenijah, da, prav v njenih rodnih Benetkah! In da pariški labirinti niso pritegnili, ampak odbili s svojo vzapletenostjo, a spopada se tudi z napačnimi pojmi svojih sopotnikov. Hrepenenje, ki gori v njeni duši, ji pravi, da "bomo našli nekje nekaj odrešujočega".

Nekaj "padalskih vesti"

Ivo Jevnikar

Nova spominska plošča v Škrbini

Pobuda bivšega kapetana SOE

V soboto, 11. novembra, ko se v Veliki Britaniji spominjajo svojih padlih vojakov in si v gumbnice natikajo makov cvet, simbol umiranja v strelskih jarkih sredi francoskih polj med prvo svetovno vojno, je bila v Škrbini na Krasu tretja zaporedna komemoracija pred spominsko ploščo "primorskih padalcev".

Kot je bralcem te rubrike dobro znano, se je to ime prijelo tistih mladih mož, ki sta jih posebni britanski diverzantski in obveščevalni enoti SOE in ISDL med drugo svetovno vojno izurili in poslali v boj na slovenska tla, kjer so se skoraj vsi pridružili partizanom, po vojni pa so v številnih primerih postali žrtve revolucionarnega nasilja. Večinoma so bili mladi Primorci, ki so se v se-

verni Afriki kot italijanski vojaki predali Britancem, ali pa so jih ti ujeli. Nekateri pa so bili tudi iz drugih slovenskih krajev, ali pa so prišli v omenjeni enoti po drugih poteh. Tudi se niso vsi spustili v Slovenijo s padalom, saj so jih zavezniki zadnje mesece vojne prevažali po morju. Vendar je naziv "primorski padalci" že domač in nabit z junaško in tragično vsebino.

Od leta 1994 je na rojstni hiši pogrešanega Miloša Adamiča v Škrbini št. 75 plošča z imeni šestih med vojno padlih in dvanajstih po vojni pomorjenih primorskih padalcev.

Dne 11. novembra 1998 je bila tam prvič komemoracija na britansko pobudo. Kot član veteranske organizacije Special Forces Club jo je dal ugledni angleški časnikar in medvojni kapetan SOE John Earle, ki živi v Trstu. Zbrali so se preživeli padalci, svojci žrtev, znanci, bivši borci. Leta 1999 je komemoracija dobila širši značaj zaradi nastopov krajevnega župana, britanskega veleposlanika v Sloveniji in visokega predstavnika zveze borcev, o čemer smo v tej rubriki že poročali.

Kljub težki bolezni žene Anne Marie (ki je pozneje, 2. decembra, žal, preminila) se je John Earle zavzel, da bi tudi letos izvedli primerno slovesnost in se dogovorili za trajnejšo obliko ohranjanja spomina na padle in pogrešane fante.

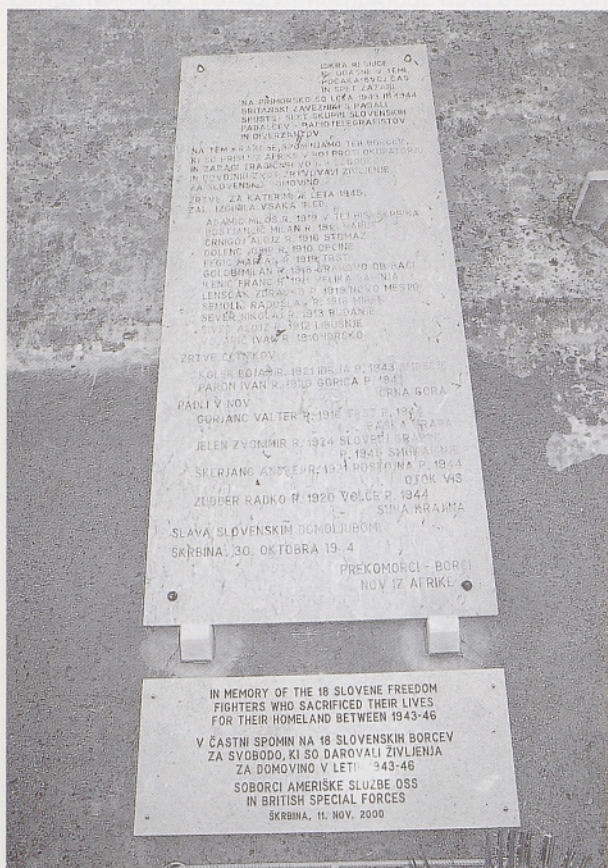
Usoda primorskih padalcev ga je tako prevzela, da je Earle tudi skoraj že dovršil v angleščini pisano knjigo o britanskih misijah pri primorskih partizanih in o vlogi slovenskih pripadnikov SOE in ISDL.

Še ena spominska plošča

Letošnjo komemoracijo je obogatilo odkritje plošče, ki jo je pod obstoječo dal postaviti v imenu soborcev, ki so bili na Slovenskem v vrstah sorodne ameriške organizacije OSS, Bob Plan, ki tudi živi v Trstu.

Na plošči je v angleščini in slovenščini zapisano:

V častni spomin na
18 slovenskih borcev za svobodo,
ki so darovali življenja
za domovino v letih 1943-1946.
Soborci ameriške službe OSS
in British Special Forces
Škrbina, 11. nov. 2000

Starejša in nova plošča v Škrbini. Vse slike za to poročilo je posnel Alessandro Fegeg.

Sporod prireditve je povezovala Ana Godnik. Igrali so mladi člani godbe iz Komna. Ob spomeniku je stala

John Earle govori v Škrbini.

častna straža slovenske vojske, visele so slovenska, britanska in ameriška zastava, zraven pa so stali bivši borci s prapori.

Po uvodnih besedah predsednika vaše skupnosti Borisa Pipana je spregovoril župan iz Komna Uroš Slamič, ki je poudaril, da morajo biti tragedije izpred 55 let spomin in opomin.

Pobudnik slovesnosti John Earle je v slovenščini prebral naslednji govor:

“Ponovno smo se zbrali, da bi počastili spomin na skupino pogumnih mladih mož, ki so darovali svoja življenja za ideal svobode, saj niso hoteli živeti pod tujo zasedbo. Večino domoljubov, katerih imena so tu zapisana, so izvežbali in poslali Britanci. Druge so izvežbali in poslali z misijami v Slovenijo Amerikanci.

Ta venec polagam, tako kot v preteklih dveh letih, v imenu organizacije Special Forces Club iz Londona. Njeno geslo je: Duh odpornišтва.

Letošnjo slovesnost bogati odkritje plošče, ki jo je dal postaviti ameriški veteran, ki je bil v Sloveniji z organizacijo OSS. To lepo simbolizira sodelovanje, ki je vladalo in še vlada med obema zaveznikoma.

Pri tem pa ne smemo pozabiti, kljub veliki krivici, ki so jo doživeli ti domoljubi, da so oborožene sile naših dveh držav sodelovale kot zaveznice z jugoslovansko narodnoosvobodilno vojsko.

Ko opazujemo današnji svet, lahko opazimo zaskrbljivo množitev žarišč napetosti. Sredstva množičnega obveščanja nam ne poročajo več o hladni vojni med Vzhodom in Zahodom, temveč o številnih krajevnih in regionalnih spopadih in sporih.

Vzroki za te napetosti so večkrat v tem, da narodi ali etnične skupine zavračajo nadoblast tujcev ali tujih sil. Tako vidimo, da je sporočilo teh mladih mož pomembno še danes in sploh za vse čase. Tudi danes se namreč krivično in brez potrebe žrtvujejo preštevila mlada življenja.

Slovenska država je izkazala čast in spoštovanje do teh slovenskih domoljubov. Tudi od nas je odvisno, da ne bodo pozabljeni.

Slava jim!”

Spominski dan postaja tradicija

Nato je v imenu preživelih padalcev spregovoril Ivo Božič iz Mosta na Soči.

Bob Plan, ki je odkril novo ploščo, je v hrvaščini poudaril, da so bili možje, napisani na spomeniku, izredni patrioti. Več jih je osebno poznal in solze mu stopajo v oči, vsakokrat ko govori o njihovi usodi. Še posebej se je spomnil Radka Zuodarja, ki je pripadal OSS in se marca 1944 ni odprlo padalo, ko je skočil nad Metliko.

Vence so nato položili John Earle za Special Forces Club (med lorvorjeve liste so bli vpeti cvetovi maka), Bob Plan (z ameriško zastavo na traku), glavni odbor ZZB in štirje preživeli padalci, ki živijo na Primorskem: Ivo Božič, Ciril Kobal, Stanko Simčič in Cveto Šuligoj (eden, Vencelj Ferjančič, živi v Argentini).

Tako kot lani je v imenu borčevske organizacije spregovoril Tone Poljšak, ki je zagotovil, da bo vsakega 11. novembra pred spomenikom v Škrbini tudi njen venec.

Zadnji je nastopil še britanski veleposlanik David A. Lloyd, ki je prinesel še pozdrav ameriške veleposlanice.

Nastop Boba Plana.

Preživeli padalci in britanski veleposlanik. Od leve: Ciril Kobal, Ivo Božič, Cveto Šuligoj, David A. Lloyd, veleposlanikov sodelavec, Stanko Simčič. V ozadju, med S. Simčičem in veleposlanikovim sodelavcem John Earle, med veleposlanikovim sodelavcem in veleposlanikom pa Bob Plan.

Diplomat, ki so ga spremljali nekateri sodelavci, se decembra poslavlja od Ljubljane.

Prijazni domačini so nato povabili vse prisotne - med njimi so bili številni svojci primorskih padalcev iz številnih krajev na obeh straneh državne meje - v staro šolo na prigrizek in družabnost.

Spominska slovesnost v Škrbini postaja torej pomembna tradicija, saj lahko tragična in junaška zgodba o padalcih marsikaj pove o primorskem človeku in naši bližnji zgodovini.

Kot je napovedal komenski župan Uroš Slamič, bo občina oblikovala primerno delovno telo za redno letno prirejanje naslednjih komemoracij.

Še o padalcih OSS

Na plošči v Škrbini, za katero so sicer dali pobudo primorski pripadniki britanskih služb ISLD in SOE, je zapisano tudi ime padlega slovenskega pripadnika OSS Radka Zuodarja. Tudi v tej "ameriški" skupini je bilo nekaj žrtev vojne, ne pa povojnega nasilja.

Primerno bi bilo pomisliti na počastitev tudi njihovega spomina. Padalec OSS Franc Menčak, ki je svoje spomine opisal v Mladiki (leto 1999, št. 10), je opozoril na Antona Galuna, ki so ga ujeli Nemci na Štajerskem in ustrelili v Mariboru, ter na Viljema Štamola iz Žalca, ki je bil poleti 1944 ubit pri nemškem napadu blizu Litije.

Sicer pa se postavlja tudi vprašanje spomina na padalca skupine ISLD Antona Božnarja, ki so ga s padalom spustili k slovenskim četnikom in so ga septembra 1943 ujeli ter očitno ubili partizani.

Prof. Edi Gobec iz Clevelanda, ki vodi Slovenian Research Center of America in že 50 let uspešno raziskuje slovenske uspehe po vsem svetu, je 15. avgusta 2000 sporočil našemu uredništvu, kako je mogel z rajnim duhovnikom dr. Ferdinandom Kolednikom leta 1962 pomagati takrat 75-letni materi Tončka Galuna Rozaliji iz Strmca pri Laškem. Ameriške oblasti so ji izplačale, kolikor bi bile dolžne sinu, niso pa dale kake odškodnine ali celo pokojnine zaradi njegove smrti v ameriški uniformi. Kot je dr. Gobec v pismu Rozaliji Galun sporočil 8. maja 1962, je iz Washingtona "že pred par dnevi dobil odgovor, kjer pravijo, da po pogodbi Tonček ni bil niti vojak niti uslužbenec, ampak "independent contractor" (neodvisni pogodbenik), ker je podpisal, da nima vlada nobene druge obveznosti, kot da mu plačuje leto dni, nakar bi lahko

pogodbo spet podaljšali. V slučaju ujetništva pa bi se plačevalo do osvoboditve ali do smrti. Plača se je tako nabirala do datuma smrti, drugega pa ne bodo dali."

Odnos ameriških oblasti do slovenskih prostovoljcev pojasnjuje v pismu meni 26. novembra 2000 še Franc Menčak iz ZDA: "Kar se tiče statusa Slovencev, ki smo bili pri OSS, je pa na žalost res, da so nas po končani vojni, in ko nas niso več potrebovali, smatrali kot civilne uslužbenke in nam niso priznali nobenih pravic, ki pripadajo ameriškim vojakom (kot na primer Veterans Hospital care). Za časa vojne smo bili podrejeni vojaškim oblastem in smo se morali ravnati po navodilih ameriških oficirjev. Bili smo izvežbani kot vojaki - padobranci, bili smo vedno v ameriških uniformah in oboroženi kot redni ameriški vojaki. Imeli smo ameriške vojaške izkaznice in tablice (dog tags), katere še sedaj hranim. Sodeč po vsem tem, se lahko brez dvoma reče, da smo formalno bili vojaki."

Novi doprinosi zgodovinarjev

Utrinki iz arhiva SOE

O vlogi britanskih posebnih služb, primorskih padalcih in sorodnih vprašanjih je bilo v zadnjem času objavljenih več podatkov v strokovnih delih nekaterih zgodovinarjev. Prav je, da jih v tej rubriki vsaj kratko navedemo.

Dr. Dušan Biber je v *Mikuževem zborniku* (uredili so ga Zdenko Čepič, Dušan Nečak in Miroslav Stiplovšek, izšel pa je kot 4. zvezek znanstvene zbirke Historia na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, Ljubljana 1999) objavil razpravo *Utrinki iz arhiva SOE* (str. 145-154).

Avtor si je v londonskem državnem arhivu Public Record Office nedavno ogledal tisti del arhiva SOE, ki zadeva Jugoslavijo in je uvrščen v fond HS5, javnosti pa je na voljo od leta 1997. V razpravi je omenil vlogo SOE pri državnem udaru v Beogradu 27. marca 1941, stike in dejavnosti predhodnikov SOE v Sloveniji, a tudi prve poskuse SOE za vtihotapljenje obveščevalcev v Slovenijo spomladi 1942. Takrat je bila organizacija v stiku s prof.

Rudolfom, za katerega je znano, da je potem delal z ISLD, ne več s SOE.

Dr. Biber omenja načrt iz leta 1942, da bi za vzpostavljane zvez poslali v Slovenijo Stanislava Simčiča in Alojza Černigoja, pozneje, a vedno 1942, so načrtovali odhod s podmornico Stanislava Simčiča in Iva Božiča, ki naj bi dosegla Nanos, ter Cvetka Šuligoja in Alojza Černigoja, ki naj bi se napolnila na Snežnik. Kot vemo iz prejšnjih člankov v tej rubriki, so šli res vsi štirje v Slovenijo, vendar kot padalci, kasneje in drugam. Pred padalci SOE pa je svoje člane 18. marca 1943 poslala v Slovenijo ISLD.

Zbornik Milice Kacin Wohinz

V Zborniku Milice Kacin Wohinz (gre za 1. št. letnika 2000 revije Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani Prispelki za novejšo zgodovino) je dr. Dušan Biber objavil razpravo *Dr. Ivan Marija Čok kot uslužbenec OSS* (str. 231-238), ki je osnovana na ameriških arhivskih virih, omenja pa tudi zbiranje primorskih prostovoljcev na Bližnjem Vzhodu.

Prof. Jože Pirjevec pa v istem zborniku na straneh 323-330 objavlja del dokumenta SOE in svoj komentar o delu britanske sabotažne službe, predhodnice SOE, v Sloveniji v letih 1940-41 z naslovom *Britanska tajna organizacija na Slovenskem (1940-1941)*. Tu najdemo tudi podatke o predvojnem delu prof. Ivana Rudolfa.

Zapletena razmerja

Zelo pomembne podatke o medvojnem zbiranju slovenskih prostovoljcev v Afriki, o odnosih prof. Ivana Ru-

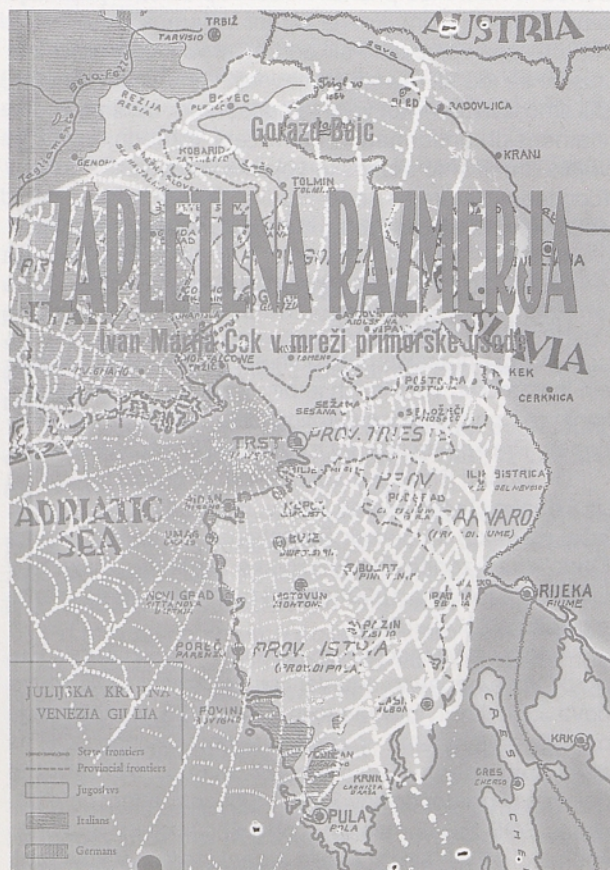
dolfa in odv. Ivana Marije Čoka z britanskimi oblastmi in tajnimi službami, o boju za osvoboditev Primorske in njeno priključitev Jugoslaviji - to je bilo namreč gibalno vseh dejavnosti - najdemo v najnovejši publikaciji Društva TIGR Primorske.

Gre za 200 strani debelo študijo tržaškega zgodovinarja Gorazda Bajca *Zapletena razmerja. Ivan Marija Čok v mreži primorske usode*. Avtor je diplomiral na tržaški univerzi, magisterij pa opravlja v Ljubljani. Med dvema študijskima obiskoma v državnem arhivu v Londonu je zbral veliko gradiva tudi o zgoraj omenjeni temi in ga v knjigi obširno navaja. Nekatere fonde so odprli prav v zadnjem času. Ob tem upošteva že obstoječo literaturo, zajema iz zapuščine Ivana Rudolfa in pa iz različnih arhivov v Ljubljani.

Major Darewski

V redni zbirki Goriške Mohorjeve družbe za leto 2001 je kot 11. zvezek niza Naše korenine izšla temeljita študija dr. Borisa Mlakarja *Tragedija v Cerknem pozimi 1944* (Gorica, 2000, 161 str.). Posvečena je problematiki v zvezi z nemškimi napadom na Cerkno 27. januarja 1944 in pobojem skupine domačinov, ki so bili določeni za "izdajalce", naslednjega 3. februarja.

V zgodbi nastopata tudi britanski major Neville Darewski, ki je bil član britanske misije pri 9. korpusu, in njegova domnevna vpletenost v domnevno "gestapovsko zaroto". Tudi Darewski se je že pojavil v naši rubriki, njegova prigoda pa je prepletena tudi z doživetji nekaterih primorskih padalcev.

Društvo slovenskih izobražencev v novembru

Društvo slovenskih izobražencev je novembra nadaljevalo z rednimi kulturnimi večeri v Peterlinovi dvorani. V ponedeljek, 6. novembra, je Štefan Pahor predstavil slikarko Jožico Galbiati, ki je pred rednim ponedeljkovim večerom odprla svojo razstavo olj. Takoj zatem pa je Ivanka Hergold predstavila knjižni prvenec goriškega pesnika Davida Bandellija, ki mu je Mladika izdala knjigo pesmi "Klic iz nadzemlja". David Bandelli je bil ob letošnjem knjižnem sejmu izbran v petorico avtorjev, ki so tekmovali za najboljši knjižni prvenec. Nekaj njegovih pesmi sta na večeru prebrala Alenka Hrovatin in Rok Oppelt. Naslednji ponedeljek, 13. novembra, je bilo v društvu srečanje z avtorjem knjige "Utrinki iz mojega življenja", župnikom Bogomilom Brecljem. V ponedeljek, 20. novembra, je bil gost večera socialni delavec tržaške škofije in sindikalist Mario Ravalico, ki je predstavil delovanje škofijske Karitas v Trstu. Zadnji ponedeljek v novembru je prof. Janez Premk predstavil študijo prof. Fedore Ferluga Petronio "Kozmični svet Nikole Šopa". V ponedeljek, 4. decembra, sta dr. Drago Štoka in dr. Rafko Dolhar govorila o Osimskem sporazumu ob njegovi petindvajsetletnici. Naslednji ponedeljek, 11. decembra, pa je prof. Tomaž Pavšič predstavil kulturno delavko, knjižničarko in prevajalko Marto Filli iz Tolmina, kateri je Mladika v začetku meseca izdala prevod pesmi in proze Giacoma Leopardija.

Književnica Ivanka Hergold je predstavila knjižni prvenec Davida Bandellija najprej v Trstu, potem pa še v Gorici (zgoraj); o 25-letnici Osima sta v Peterlinovi dvorani na večeru DSI govorila dr. Drago Štoka in dr. Rafko Dolhar.

OBRAZI ŽIVLJENJA

V Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani so 9. novembra odprli razstavo fotografij tržaškega mojstra Maria Magajne Obrazi življenja. Gre za 50 slik z etnografsko tematiko v izboru Martine Repinc iz Trsta in Daše Hribar iz samega muzeja. Ob odprtju je spregovorila direktorica Inja Smerdel. Razstava je na ogled do 9. februarja.

NOVI SEDEŽ SREDIŠČA M. ČUK

Vzgojno zaposlitveno središče Mitja Čuk je na Opčinah dobilo nov, a še vedno začasen sedež, saj naj bi mu dokončne prostore pripravila tržaška občina na Proseku. Stavbo je 10. novembra blagoslovil openski župnik Franc Pohajač, priložnostni govor pa je imela predsednica središča Stanka Čuk.

CERKEV SV. JOŽEFA

Ljubljanski nadškof Franc Rode je 5. novembra ponovno posvetil svojčas odvzeto in oskrunjeno cerkev sv. Jožefa v Ljubljani, ki so jo oblasti leta 1996 vrnile jezuitom. Prostorno stavbo so obnovili, njen rektor pa je p. Silvo Šinkovec. Na slovesnosti sta bila prisotna tudi general jezuitov p. Kolvenbach in apostolski nuncij v Sloveniji Farhat.

Slovo od Škorklje

Novembra je Marijina družba Marije Milostljive, ki ima sedež v Marijinem domu v Ul. Risorta v Trstu, prodala stavbo v Ul. Scorcola 26. Zadnja leta se je uporabljala le za bivalne namene, ker pa je bilo v njej nekoč živahno središče verskih in mladinskih pobud ter so se za nakup hiše zbirala sredstva med ljudmi, je prav, da se to zabeleži.

Hišo z dvorano, več sobami in vrtom, na katerem so potem uredili igrišče, je kupil leta 1960 dušni pastir pri Novem sv. Antonu in voditelj Marijine družbe dr. Jože Prešeren, da bi postala sedež katoliških organizacij pri Novem sv. Antonu in dejavnosti za mlade. Takrat je stala 9 milijonov lir.

Kake 4 milijone lir so spravili skupaj z malimi darovi, predvsem Marijinih družbenic, katerih vidna predstavnica Ana Pelan je vodila zapišnik, 1 milijon je prišel iz nabirke, ki jo je vodil dr. Ivan Vrečar za neuresničeno pobudo ustanovitve dijaškega doma v Trstu, 2 milijona je prispeval od prodaje lastnega stanovanja dr. Jože Prešeren, ki je živel potem do smrti na Škorklji, po 800.000 lir sta za dosmrtno bivanje v domu prispevali dve družbenici.

Hišo so vpisali na Marijino družbo, v letih 1960-69 pa so bili v njej številni tedenski sestanki zlasti Slovenskih tržaških skavtinj in več skupin skavtov, mesečne duhovne obnove za mlade, srečanja prvobohajancev in birmanskih skupin ter druge pobude. Tam je bilo več let tudi skladišče skavtske opreme. Ko se je večina dejavnosti po izgradnji novega Marijinega doma v Ul. Risorta leta 1969 preselila tja, so skavti in skavtinje po dogovoru v vodstvu Marijine družbe dobili v Marijinem domu svoje stalne prostore, dom na Škorklji pa je stopil v ozadje.

ij

Umrli msgr. Franc Močnik

Dne 4. novembra je v Gorici umrl starosta zamejskih duhovnikov, šolnik in publicist msgr. Franc Močnik. Na pogrebu 6. novembra se je ob koprskem škofu Metodu Pirihu in upokojenem goriškem nadškofu Antonu Vitalu Bommarcu zbralo več kot sto duhovnikov, kar že priča o spoštovanju, ki ga je užival.

Msgr. Močnik se je rodil 26. septembra 1907 v Idriji, kjer je opravil tudi realko, nato je v Bologni doktoriral iz matematike. Stopil je v goriško semenišče in bil leta 1934 posvečen. Služboval je v Črnem vrhu, Vrtojbi in Gorici, kjer je bil stolni vikar in duhovni vodja v semenišču. Po razmejitvi je bil imenovan za župnika v Solkanu in

apostolskega administratorja tistega dela goriške nadškofije, ki je prešel pod Jugoslavijo, vendar ga je nahujskana množica dobesedno vrgla čez mejo. V Gorici je nato 20 let učil matematiko in fiziko na slovenskih šolah in napisal tudi nekaj učbenikov. Vodil je Alojzijevišče, deset let slovensko duhovnijo pri Sv. Ivanu, bil med ustanovitelji Slovenskega Primorca in štiri desetletja odgovorni urednik Katoliškega glasa, 20 let predsednik Goriške Mohorjeve družbe itd. Veliko je delal z mladino (oskrbel ji je tudi Kočo sv. Jožefa v Žabnicah) in bolniki. Še letos poleti je vodil slovensko skupino na romanju bolnikov UNITALSI v Lurd.

ITALIJANSKI MUČENCI 20. STOLETJA

Papeževa pobuda za zbiranje imen in življenjepisov "mučencev 20. stoletja" je italijanski knjižni trg obogatila še za eno knjigo. Vatikanist dnevnika Corriere della Sera Luigi Accattoli je pri založbi Edizioni San Paolo izdal knjigo Nuovi martiri, 393 storie cristiane nell'Italia di oggi (Novi mučenci, 393 krščanskih zgodb iz sodobne Italije). Avtor ni zajemal le z uradnega seznama, ki ga je pripravila Cerkev. Izmed pripadnikov slovenske manjšine sta skopo opisani le cerkljanski žrtvi Ludvik Sluga in Lado Piščanc, medtem ko je opisanih več Južnih Tiroincev. Več imen slovenskih duhovnikov vsekakor najdemo v seznamih žrtev.

JUBILEJ DRUŠTVA JAKA ŠTOKA

Na Proseku in Kontovelu sega tradicija amaterskega gledališča v leto 1878. Sedanje Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka pa je 5. novembra praznovalo 40-letnico. Za to priložnost je uprizorilo narečno predstavo priljubljene rajnega domačina Alojza Cijaka. Govor ob obletnici je imel predsednik Matjaž Rustja.

UMRL IVAN LOČNIŠKAR

Pri Sv. Ani v Trstu je bil 7. novembra pogreb 79-letnega Ivana Ločniškarja. Izhajal je iz Ljubljane, v Trst so ga privedli vojni dogodki, vendar se je tu oženil, uveljavil kot obrtnik in se dejavno vključil v slovensko javno življenje. Tako je bil nekaj časa v vodstvih Slovenskih tržaških skavtov in Slovenske krščanske socialne zveze, dolga desetletja pa se je udeleževal kot filatelista. Leta 1953 je bil med ustanovitelji tržaškega filatelističnega društva Lovrenc Košir, dolgo je bil njegov predsednik, na koncu pa častni predsednik.

DUHOVNIŠKA JUBILEJA

Dne 20. novembra je praznoval 70-letnico vodja Slovenskega pastoralnega središča v Trstu, slovenski dušni pastir pri Sv. Jakubu in pri Novem sv. Antonu kanonik Marij Gerdol.

Dne 1. decembra pa je praznoval 90-letnico dolgoletni pomočnik v Marijinem svetišču na Vejni, zdaj duhovni pomočnik v Ricmanjih Franc Malalan.

ANTOLOGIJA TRŽAŠKIH PESNIKOV

Na tržaškem županstvu so 8. novembra predstavili antologijo sodobnih tržaških pesnikov Poeti triestini contemporanei. Uredil jo je Roberto Dedenaro, izdala pa založba Lint. Med 15 predstavljenimi pesniki so tudi Marko Kravos in Miroslav Košuta (njune pesmi je prevedla Daria Becocchi) ter Ace Mermolja (v prevodih Ravla Kodriča).

Ob stoletnici Toneta Kralja

Ob stoletnici slikarja Toneta Kralja, ki je na Primorskem, na obeh straneh sedanje državne meje, poslikal številne cerkve, so v nedeljo, 5. novembra, priredili koncert v katinarski cerkvi sv. Trojice. Koncert so priredili Društvo Finžgarjev dom, župnija sv. Trojice na Katinari in Fundacija Toneta Kralja, ki zbira sredstva za ohranjanje kulturne dediščine Toneta Kralja. Koncert je bil dobrodelnega značaja in so na njem sodelovali priznani slovenski solisti: sopranistki Irena Baar in Mateja Arnež-Volčanšek, tenorist Edvard Strah in baritonist Janko Volčanšek. Na orgle jih je spremljal Andraž Hauptman. Pred koncertom sta o Tonetu Kralju in njegovih poslikavah katinarske cerkve spregovorila Jožko Gerdol v imenu župnijske skupnosti in mag. Igor Kranjc.

Skupni posnetek nastopajočih na koncertu v katinarski cerkvi.

25-letnica deželne SSk

Podeljevanje priznanj ob 25-letnici deželne Slovenske skupnosti: (od leve) dr. Bernard Špacapan, Ivo Jevnikar, Martin Brečelj, dr. Mirko Špacapan in dr. Zorko Harej.

Slovenska skupnost je praznovala srebrni jubilej svoje deželne organiziranosti. V polni veliki dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž v Gorici je bila 3. novembra slavnostna akademija. Govorili so deželni tajnik Andrej Berdon in častna gosta, državni in evropski poslanec Union Valdôtaine Lucien Caveri ter minister takratne slovenske vlade Andrej Umek.

Kulturni spored sta pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča oblikovala mešani zbor Hrast iz Doberdoba in priložnostni komorni orkester.

Deželni predsednik Bernard Špacapan je podelil spominske kolajne članom prvega deželnega tajništva SSk, v imenu katerih se je zahvalil prvi deželni tajnik Drago Štoka. Posebni plaketi sta prejela tudi bivša deželna tajnika Ivo Jevnikar in Martin Brečelj, ki še nista bila člana prvega deželnega vodstva.

DOM ALBINA ŠKERKA

Ob peti obletnici smrti nekdanjega poslanca KPI v rimskem parlamentu in devinsko-nabrežinskega župana Albina Škerka so v Šempolaju bivši vrtec preimenovali v Dom Albina Škerka. Občinska uprava je postavila ploščo, Narodna in študijska knjižnica pa pripravila razstavo. Spregovorila sta sedanji župan Marino Vocci in nekdanja podžupanja Vera Tuta Ban, ki je podčrtala trajne dosežke Škerkovega parlamentarnega in ostalega dela.

50 LET RADIA V CHICAGU

V ameriški zvezni državi Illinois je bil 21. oktober "Slovenski dan". Tako so se uradno spomnili 50-letnice slovenskih radijskih oddaj v Chicagu.

V Lemontu je slovenski konzul iz Clevelanda Tone Gogala podelil posebno priznanje radijskemu klubu.

PREŠEREN V ARGENTINI

Slovinci v Argentini so praznovali 200-letnico Prešernovega rojstva na svojem 45. Slovenskem dnevu, ki je bil letos 22. oktobra na Pristavi v Castelarju (Veliki Buenos Aires), povezan s praznovanjem 33-letnice tamkajšnjega društva. Pod geslom Edinost, sreča, sprava... so imeli mašo, kosilo in bogato kulturno akademijo v režiji Dominika Oblaka. Slavnostni govornik je bil glavni urednik tednika Svobodna Slovenija Tine Debeljak, pozdravili pa so predsednik krovne organizacije Zedinjena Slovenija Tine Mizerit, odpravnik poslov na slovenskem veleposlaništvu Tomaž Kunstelj in predsednica Slovensko kanadskega sveta Ema Pogačar iz Toronta. Na ogled je bila tudi razstava Prešernovih del, ki jih hranijo rojaki v Argentini.

DR. A. ŠUŠTAR 80-LETNIK

Upokojeni ljubljanski nadkof dr. Alojzij Šuštar je 14. novembra praznoval 80-letnico. V duhovnika je bil posvečen leta 1946 v Rimu, v škofa pa leta 1980 v Ljubljani.

Prof. Fedora Ferluga nagrajena

Na hrvaškem konzulatu v Trstu so 23. novembra izročili tržaški slovenski docentki južnoslovanskih jezikov v Vidmu prof. Fedori Ferlugi Petronio nagrado Davidias za študijo o grško-latinskih izvorih pri J. Palmotiču. Izkazalo se je, da je najboljša tuja monografija o hrvaštističnih vprašanjih v letu 1999.

Že 9. novembra pa so tam predstavili njeno najnovejše delo *Il mondo cosmico di Nikola Šop*, ki predstavlja velikega, a malo poznanelega hrvaškega pesnika, ki je 30 let živel in pesnil na vozičku, umrl pa je pred 18 leti.

Prof. Fedora Ferluga Petronio (v sredini) na predstavitvi knjige o Nikoli Šopu v DSI.

DE PROFUNDIS

V sklopu pobud ob razstavi o cesarici Sissi v Miramaru je Koncertna pobuda Rojan v sodelovanju z odborštvom za kulturo tržaške občine 2. novembra v dvorani Tripčovich v Trstu pripravila koncert komorne skupine *De profundis* iz Kranja, ki jo vodi Branka Potočnik.

SPOMINI BOGOMILA BRECLJA

Nabrežinski župnik Bogomir Breclj je pri Goriški Mohorjevi družbi izdal knjigo spominskih zapisov, razmišljanj in dokumentarnih fotografij *Utrinki mojega življenja*.

Na predstavitvi, ki je bila v Nabrežini, je spregovoril časnikar Marko Tavčar, peli pa so Fantje izpod Grmade.

Bogomil Breclj v DSI.

EINSPIELERJEVA NAGRADA

Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza sta 9. Einspielerjevo nagrado podelila generalnemu intendantu avstrijske radiotelevizije Gerhardu Weisu in koroškemu deželnemu intendantu Gerhardu Draxlerju. Na slovesnosti, ki je bila 15. novembra v Celovcu, je govoril Regionald Vospernik.

Trenutno imajo koroški Slovenci na javni radioteleviziji dnevno 50 minut radia in tedensko 30 minut televizije. Oba nagrajenca sta se v zahvali zavzela za uvedbo celodnevnih radijskih sporedov v slovenščini.

20. HVALEŽNICA

Pri Sv. Justu v Trstu je bila 12. novembra že 20. hvaležnica slovenskih vernikov tržaške škofije, združena s svetoletnim romanjem v stolnico. Kot vsa leta doslej jo je pripravilo Slovensko pastoralno središče, ki ga vodi kanonik Marij Gerdol. Pobožnost se je začela s spokornim bogoslužjem v kapucinski cerkvi na Montuci, od koder je šla procesija do stolnice. Somaševali so škof msgr. Evgen Ravignani in slovenski duhovniki. Vidna je bila prisotnost skavtov in skavtinj, cerkvenih pevcev in noš.

70 LET ORGLANJA

V Borštu so se 5. novembra spomnili 70-letnice, kar tam orgla Drago Petaros, rojen leta 1913 v Zabrežcu. Na orgle je igral in vodil cerkvene ali društvene zборе v Borštu, Ricmanjih in Dolini.

NAGRADA NADI RAVBAR MORATO

V Kulturnem domu v Izoli so župani treh slovenskih obalnih občin podelili Kocjančičevo nagrado za leto 2000 upokojeni šolnici in kulturni delavki Nadi Ravbar Morato.

PEVSKI REVIJI

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici je bila v priredbi Zveze slovenske katoliške prosvete 18. in 19. novembra tradicionalna, že 42. pevska revija *Cecilijanka*. Nastopilo je 20 zborov iz goriške, a tudi iz tržaške in videmske pokrajine, iz Koroške in matične Slovenije. Prisotne sta pozdravila Franka Padovan in predsednik ZSKP Damjan Paulin.

Revija Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta *Pesem jeseni 2000* pa je bila 26. novembra v Boljuncu. Nastopilo je 13 zborov. Nagovor je imel predsednik ZCPZ Zorko Harej. Za večdesetletno delo v pevskih zborih so podelili priznanja Marici Zupančič, Karlu Glaviču in Aleksandru Žerjalu.

UMRL MSGR. MARIO VIRGULIN

V Ronkah so 15. novembra pokopali msgr. Maria Virgulina, ki je tam delal od leta 1952. Pred tem je bil v vojnih letih župnik v Nabrežini, kjer se je dobro naučil slovenščine in jo uporabljal v dušnem pastirstvu. Rajni duhovnik se je rodil 6. februarja 1914 v Villi Vicentini, posvečen pa je bil leta 1939 v Gorici.

40-LETNICA

SREDNJEŠOLSKEGA TEČAJA

V Slovenski hiši v Buenos Airesu so se 28. oktobra spomnili 40-letnice izredno dragocene pobude: Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelj Marka Bajuka. Stari in novi tečajniki so se zbrali pri maši in na akademiji z bogatim odrskim prikazom. Slavnostni govornik je bil Franci Markež. Posebno priznanje so podelili ustanovitelju tečaja Marku Kremžarju, ki vseh 40 let na njem tudi poučuje. Sedanja ravnateljica je Nada Vesel Dolenc.

SKLAD DORČE SARDOČ

V Sovodnjah je Sklad Dorče Sardoč 2. novembra petič podelil svoje štipendije: petim učencem zasebne dvojezične šole v Špetru, petim univerzitetnim študentom in mlademu na podiplomskem študiju.

Spregovorili so predsednik Sklada Boris Peric, krajevni župan Igor Petejan in Igor Tuta, ki je predstavil knjigo spisov svojega očeta Slavka Cena za svobodo. Pela so Sovodenjska dekleta.

BERT PRIBAC

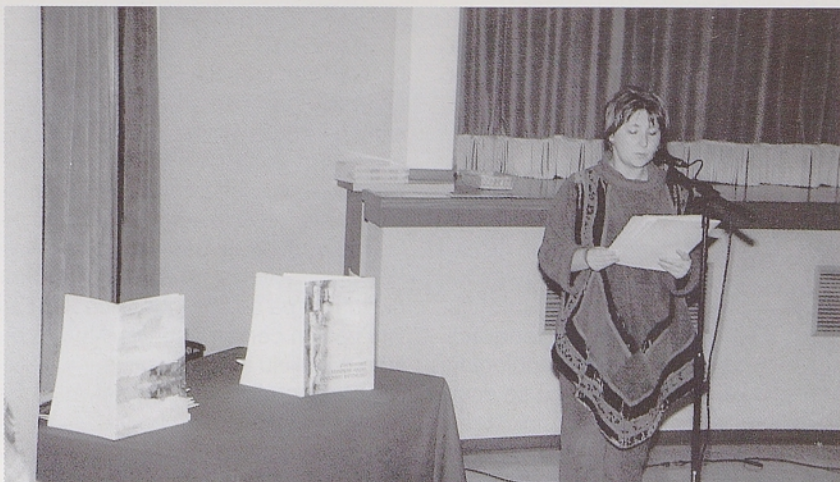
Gost "torkovega večera" Slovenskega kluba v Trstu je bil 14. novembra istrsko-avstralski pesnik Bert Pribac ob ponatisu zbirke Bronasti tolkač pri založbi Capris. Prvič je izšla leta 1962 v Avstraliji. Pribac se je dokončno vrnil domov. O njegovem delu je spregovorila Alferija Bržan. Nastopili so Šavrinski godci, izbor pesmi pa je podal Ivan Buzečan.

100-LETNICA SPD NA KOROŠKEM

Slovensko planinsko društvo na Koroškem je 16. novembra v Celovcu praznovalo stoletnico. Ob tej priložnosti je izdalo zbornik Na planine vleče me srce... Uredil ga je Jože Rovšek. Na prireditvi sta spregovorila predsednik SPD Celovec Hanzl Lesjak in akademik ter planinski pisatelj Matjaž Kmecl.

DIJAŠKI DOM V GORICI

V Gorici so 16. novembra predali namenu povsem prenovljeni Dijaški dom Simona Gregorčiča, v katerem poteka predvsem pošolski pouk otrok in dijakov. Ravnateljica doma je Kristina Knez, predsednica upravnega odbora pa Aleksandra Devetak.

Mag. Luisa Antoni je predstavila novi pesmarici, ki jih je izdala Zveza cerkvenih pevskih zborov.

PESMARICI ZCPZ

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je 7. decembra v Marijinem domu v Ul. Risorta v Trstu predstavila dve novi pesmarici: Izbor vokalnih skladb Staneta Maliča in Zborovske duhovne pesmi zamejskih avtorjev. Uredila sta ju Zorko Harej in Marko Tavčar, opremil pa Edi Žerjal.

O novih publikacijah in skladateljih so spregovorili Luisa Antoni, Marija Kerže in Zorko Harej, zapel pa je priložnostni zbor pod vodstvom Janka Bana.

JELINČIČEVA KRIMINALKA

Tržaški časnikar in pisatelj Dušan Jelinčič je pri založbi Lipa v Kopru izdal novo knjigo, kriminalko Umor pod K2. O delu so na torkovem večeru Slovenskega kluba v Trstu 12. decembra spregovorili Loredana Umek, Ines Cergol Bavčar, Sergej Verč in avtor.

Jelinčiča pa so uvrstili tudi v mednarodno antologijo planinskih spisov, ki jo je italijanska založba Vivalda iz Turina izdala ob oblikovanju 50. zvezka svoje zbirke I Licheni v cinquantesimo lichene. Knjigo je uredil Marco Ferrari.

GORIZIA 2001

V Državni knjižnici v Gorici so 5. decembra predstavili novo, v italijanščini pisano knjigo prof. Alda Rupla Gorizia 2001. Izdala jo je založba La Laguna.

MALA CECILIJANKA

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici je bila 8. decembra Mala Cecilijanka. Na reviji otroških in mladinskih zborov je nastopilo devet skupin z Goriškega in Tržaškega. Govor je imela Marilka Koršič Čotar.

ZGOŠČENKE

Na 2. Zamejskem večeru 10. decembra v Zgoniku je Kraški kvintet predstavil svojo zgoščenko in kaseto z naslovom Hej, hej, hej.

Naslednjega dne je Oktet Odmevi iz Zgonika, ki ga vodi Rado Milič, v Bajti predstavil svojo zgoščenko.

Tretjo zgoščenko pa so pripravili učenci osnovne šole P. Tomažič iz Trebč, ki so posneli kolednice in glasbeno pravljico.

JADRANSKI KOLEDAR

Pri Založništvu tržaškega tiska je izšel Jadranski koledar 2001. Uredil ga je uredniški odbor pod vodstvom Aceta Mermolje, izvorno pa oblikoval Studio Link. Na več kot 320 straneh je 34 razprav in drugih prispevkov.

ŠTUDIJA PROF. M. QUALIZZE

Pri založbi Edizioni Paoline je beneški duhovnik msgr. Marino Qualizza, ki predava na skupni teološki fakulteti videmske, goriške in tržaške škofije, izdal svojo peto teološko knjigo v italijanščini. Njen naslov je Il profeta oggi, Per una teologia della profetia (Biti prerok danes, Za teologijo preroštva).

RAZLIČNI SPOMINI

V Trstu so 21. novembra predstavili didaktični zvezek in videokaseto Memorie diverse (različni spomini). Gre za sad raziskave zavoda Wesen iz Turina o vlogi in prenašanju zgodovinskega spomina v treh generacijah, zlasti kar zadeva medetnične odnose. S pomočjo nekaterih krajevnih institucij in dijakov več tržaških slovenskih in italijanskih srednjih šol so intervjuvali 100 pripadnikov treh generacij, kar je nato analizirala antropologinja Marta Colangelo. V knjigi so še eseji, ki so jih prispevali Piero Purini, Nanni Salio in Sandi Volk. Na tržaški pošti so ob predstavitvi tudi postavili razstavo.

NOVA DOKTORJA ZNANOSTI

Na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani je 21. novembra promoviral nekdanji urednik zdomske strani Slovenca Zvone Žigon z Inštituta za slovensko izseljenstvo pri ZRC SAZU v Ljubljani. Disertacijo z naslovom Političnost kot polje ohranjanja etnične identitete v izseljenstvu je posvetil analizi slovenske politične emigracije v Argentini.

Na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je 28. novembra promoviral dr. Samo Kristen z disertacijo Proces jugoslovansko italijanske razmejitve 1945-1954 v luči diplomatske korespondence jugoslovanskih ambasad v Washingtonu, Londonu, Rimu, Parizu in Moskvi.

BRANKO PAHOR 80-LETNIK

Dne 22. novembra je v Trstu praznoval 80-letnico družbeni delavec Miroslov Pahor - Branko. Rodil se je v Dolu na Goriškem, ves povojni čas pa živi v Trstu, kjer je imel pomembne zadolžitve v organizacijah levega tabora. Vrsto let je bil najvidnejši predstavnik tržaških slovenskih članov Socialistične stranke Italije, ki jih je zastopal tudi pri številnih skupnih pobudah.

TUMOVI SPISI

Založba Tuma v Ljubljani je v dveh knjigah zbrala in ponatisnila planske spise dr. Henrika Tume.

Gre za Imenoslovje Julijskih Alp, ki je že izšlo leta 1929 in ga je zdaj opremil z opombami dr. Dušan Čop, in za antologijo Planinski spisi, ki jo je uredil Vladimir Habjan.

120-LETNICA CERKVE NA VRHU

Na Vrhu v občini Sovodnje ob Soči so 25. novembra praznovali 120-letnico cerkve. Somaševala sta župnik Viljem Žerjal in goriški škofov vikar za Slovence Oskar Simčič. Pel je Mladinski pevski zbor Vrh sv. Mihaela pod vodstvom Sare Devetak. Priložnostni govor je imela Martina Černic, otroci pa so spregovorili o zgodovini vasi in cerkve. Izdali so tudi brošuro o jubileju in izročili priznanja župniku ter ostalim, ki redno skrbijo za lepoto bogoslužja in cerkve.

LOJZE ABRAM NAGRAJEN

Na 36. podeljevanju slovenskih športnih nagrad, Bloudkovih priznanj, sta v Ljubljani prejela plaketo tudi nekdanji predsednik Slovenskega planinskega društva Trst, upokojeni časnikar Lojze Abram, in prof. Milan Kuper s Koroškega.

ZOISOVE NAGRADE

V Narodni galeriji v Ljubljani je Ministrstvo za znanost in tehnologijo 27. novembra podelilo Zoisove nagrade in priznanja.

Za življenjsko delo sta Zoisovi nagradi prejela akademika prof. dr. Stane Gabrovec (arheologija) in prof. dr. Vinko Kambič (medicina).

Zoisovo priznanje je med drugimi prejel zgodovinar dr. Jurij Perovšek za delo Liberalizem in vprašanje slovenstva 1918-29.

ZGODOVINA SLOVENCEV V ITALIJI

V ugledni zbirki Korenine, ki jo ureja zgodovinar dr. Marjan Drnovšek, je pri Novi reviji v Ljubljani izšla knjiga dr. Milice Kacin Wohinz in dr. Jožeta Pirjevca Zgodovina Slovencev v Italiji 1866-2000. Gre za predelano in obogateno gradivo, ki je sprva nastalo za gesla obeh avtorjev o Slovencih v Italiji v Enciklopediji Slovenije, nato je doživelo priredbo za knjižno izdajo v italijanščini (Storia degli Sloveni in Italia 1866-1998, zal. Marsilio, Padova 1998, s ponatisom 1999), zdaj pa za razširjeno in dopolnjeno slovensko knjižno izdajo z zelo dragocenim dokumentarnim gradivom. Ob slikah in zemljevidih je v drugem delu knjige, ki skupno šteje 336 strani, objavljenih 21 pomembnih, tudi še neobjavljenih dokumentov.

ZORKO JELINČIČ NAD PREZRTJEM IN MITOM

Planinska zveza Slovenije in Planinsko društvo Tolmin sta ob stoletnici rojstva javnega delavca in planinca Zorka Jelinčiča izdala knjigo z gradivom s simpozija Zorko Jelinčič v slovenski preteklosti, ki je bil 20. maja v Tolminu. Gre za izredno lepo oblikovano knjigo na 246 straneh Zorko Jelinčič nad prezrtjem in mitom, ki jo je uredil Žarko Rovšček, oblikovala pa Mojca Dariš. V njej je 20 z viri temeljito podprtih in z dokumenti ter fotografijami obogatelih prispevkov.

KNJIŽNI DAR GMD

Na 16. Slovenskem knjižnem sejm v Ljubljani je Goriška Mohorjeva družba 30. novembra predstavila svoj knjižni dar za leto 2001. V Gorici je bila nato predstavitev 1. decembra, v Trstu pa 7. decembra.

Koledar 2001 je na več kot 250 straneh in prispevki kakih 50 sodelavcev uredil dr. Jože Markuža.

Zgodovinar dr. Boris Mlakar je znanstveno popisal pokol 47 partijskih tečajnikov in nato 14 nedolžnih domačinov s kaplanoma Ladom Piščancem in Ludvikom Slugo na čelu v monografiji Tragedija v Cerknem pozimi 1944.

Milan Pasarit iz Trsta je prispeval otroško knjigo Pravljice na potepu.

Ob 110-letnici rojstva pa je v knjigi izšel še ponatis epa Jože Lovrenčiča Sholar iz Trente s spremno besedo prof. Lojzke Bratuž. Delo je najprej izhajalo v Domu in svetu leta 1922, prvo knjižno objavo pa je pod sedanjim naslovom doživelo leta 1939.

KAMEN

Preko 40 razstavljalcev se je odzvalo vabilu Kulturnega društva Igo Gruden, ki je 1. decembra v Grudnovi hiši v Nabrežini odprlo že 9. razstavo kamnitih izdelkov in skulptur Kamen.

NOVE KNJIGE SM

Slovenska matica je 14. decembra v Ljubljani predstavila tri pomembne nove knjige. Izšli so roman Draga Jančarja Katarina, pav in jezuit, Dnevnik 1914-1920 Frana Milčinskega, ki ga je uredil Goran Schmidt, in Srednjeveški cvetnik. Za to knjigo je Primož Simoniti izbral, prevedel in komentiral bogato lirsko produkcijo v latinščini iz obdobja skoraj tisoč let.

OBLETNICE DRUŠTEV

V decembru se je zvrstlo kar nekaj prireditev ob obletnicah naših društev.

V Gropadi so se 8. decembra spomnili 115-letnice društva in 15-letnice zbora Skala, ki ga trenutno vodi Herman Antonič.

V kinodvorani v Bazovici je bila 10. decembra proslava ob 30-letnici otroškega zbora Slomšek, ki ga zdaj vodi Zdenka Križmančič.

Najmlajše društvo, Rojanski Krpan, pa je 10. decembra v Marijinem domu v Rojanu proslavilo svojo prvo obletnico. Mladi člani so oblikovali prireditev in razpisali literarni natečaj Rade Pregarc o gledanju mladih na narodnost, na katerem so prvo mesto odnesli s skupnim prispevkom Peter Jevnikar ter Mitja in Matjaž Suhadolc.

Rojanski Krpani so ob prvi obletnici društva pripravili kulturni popoldan.

TIGR: OBČNI ZBOR IN KNJIGA GORAZDA BAJCA

V nedeljo, 26. novembra, je bil v Ajdovščini 6. občni zbor Društva za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske. O opravljanem delu je poročal dosednji predsednik Svito Vižintin, o nadaljnjem delu in načrtih pa tajnik Karlo Kocjančič. Društvo šteje danes več kot 500 članic in članov, ob rednem delu in postavljanju spominskih obeležij pa ima v načrtu gradnjo mogočnega spomenika braniteljem zahodne meje, ki bo zrasel na Velikem Cerju.

Za novega predsednika je bil imenovan podžupan občine Nova Gorica Franjo Batagelj, za tajnika pa potrjen Karlo Kocjančič iz Kopra. Iz zamejstva je bila v odbor potrjena Nadja Maganja iz Trsta.

Občni zbor društva TIGR je razglasil za častna člana društva 91-letnega Janeza Fona in 83-letnega dr. Radivoja Bobiča.

Društvo je tudi podelilo nekaj odličij krajevnim upravam in pa zgodovinarke Miri Cencič ter prof. Samu Pahorju iz Trsta.

Na občnem zboru v Ajdovščini je bila na voljo še ravno dotiskana nova publikacija društva TIGR. Gre za knjigo mladega tržaškega zgodovinarja Gorazda Bajca o znanem političnem in javnem delavcu iz Lonjerja Ivanu Mariji Čoku z naslovom Zapletena razmerja.

VELEPOSLANIK MARKO KOSIN

Prvi slovenski (a že prej jugoslovanski) veleposlanik v Italiji Marko Kosin je pri Založbi Fakultete za družbene vede v Ljubljani izdal knjigo Začetki slovenske diplomacije z Italijo (1991-1996), ki predstavlja razvoj dvostranskih odnosov od osamosvojitve do španskega kompromisa, razmišlja pa tudi o njihovi prihodnosti. Pri tem avtor opozarja na kolebanje politike pod pritiskom zagovornikov in nasprotnikov dobrega sosedsstva, podrobno pa osvetljuje tudi spodleteli "oglejski sporazum", ki ga je tudi sam sooblikoval.

MURKOVA NAGRADA DR. MARIJI STANONIK

Slovensko etnološko društvo je svojo najvišjo, Murkovo nagrado 21. novembra podelilo etnologinji in zelo plodni publicistki ter urednici dr. Mariji Stanonik z Inštituta za slovensko narodopisje pri ZRC SAZU za izjemne dosežke na področju slovenske slovstvene folkloristike.

SONČNICA

Skupnost družin Sončnica iz Gorice je 9. decembra priredila v Kulturnem centru Lojze Bratuž zelo dobro obiskano srečanje z duhovnikom in psihologom p. dr. Christianom Gostečnikom, ki je govoril o mladostniku. Večer je vodila prof. Mirjam Bratina Pahor.

RAZSTAVA V LEMONTU

Ob 5. obletnici Slovenskega kulturnega centra v Lemontu so v njegovih prostorih postavili že 16. likovno razstavo. Tokrat jo oblikuje 12 slovensko-ameriških umetnikov iz Chicaga in okolice.

NAGRADA ZDRAVNIKU GRUMU

V Chicagu je 28. oktobra prejel visoko ameriško državno priznanje za pedagoško delo 48-letni zdravnik dr. Ciril Grum, ki predava na University of Michigan Medical School. Tudi Grumova brata sta zdravnika.

NIKO GRAFENAUER 60-LETNIK

Dne 6. decembra je praznoval 60-letnico pesnik in urednik Nove revije ter založbe Nove revije Niko Grafenauer. Ob tej priložnosti sta pri Mladinski knjigi izšli njegova pesniška antologija Dihindih ter otroška zbirka Kardar glava nad oblaki plava.

PRAVO IN ZGODOVINA

Pravnica in zgodovinarica dr. Jelka Melik Granda je v knjižni zbirki Arhiva Republike Slovenije, kjer je zaposlena, izdala svojo doktorsko disertacijo V imenu Njegovega Veličanstva kralja. Gre za analizo ustroja in delovanja kazenskega sodstva v Sloveniji v letih 1930-41. Že pred leti je avtorica objavila analizo kazenskega sodstva v Sloveniji v letih 1919-29.

Dr. Štefan Falež 80-letnik

Prvi slovenski veleposlanik pri Sv. sedežu dr. Štefan Falež je 3. decembra praznoval 80-letnico. Rodil se je v župniji Slivnica pri Mariboru, od leta 1941 pa s petletnim ameriškim študijskim presledkom živi v Rimu, kjer si je ustvaril družino in se uveljavil kot podjetnik. Znano je, kako je predhodno pripravil vrsto velikih pastirskih potovanj papeža Pavla VI. in Janeza Pavla II., ki ju je nato tudi spremljal po svetu. Veliko jo pomagal v času slovenskega osamosvajanja in demokratizacije. Od leta 1997 je veleposlanik malteškega viteškega reda pri Sv. sedežu.

MARKO TAVČAR O ŠČEKU

Tržaški časnikar in kulturni delavec Marko Tavčar, ki že vrsto let proučuje življenje in delo primorskega duhovnika in politika Virgila Ščeka ter je o tem napisal več razprav, je pri Ognjišču v zbirki življenjepisov v žepni obliki Graditelji slovenskega doma izdal knjigo o Virgilu Ščeku. V njej se prepletajo še neobjavljeni spomini Ščekovega prijatelja, tomajskega dekana Albina Kjudra (1893-1967) in Tavčarjevo spremno besedilo z dopnili.

UMRL PISATELJ NIKO KOŠIR

V Poljščici pri Bledu je 5. decembra umrl 81-letni pisatelj in literarni zgodovinar Niko Košir. V letih 1955-75 je predaval italijansko književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Veliko je prevajal klasike italijanske in španske književnosti.

ŠPORTNIKI

Združenje slovenskih športnih društev v Italiji, ki povezuje 52 društev, je 7. decembra praznovalo svojo 30-letnico. Slavnostni govornik je bil prof. Ivan Peterlin.

Ob tej priložnosti so predstavili novo knjigo športnega časnikarja Branka Lakoviča Naši "azzurri" - I nostri azzurri, v kateri je opisal vseh 71 slovenskih športnikov iz Furlanije-Juljske krajine, ki so kdaj nastopali v italijanskih državnih reprezentancah.

V Kulturnem domu v Gorici pa je bila 14. decembra že tradicionalna čezmejna prireditev Naš športnik 2000. Za najboljše zamejske športnike oz. skupine so bili razglašeni odbojkar Matej Černic, atletinja Claudia Coslovich in odbojkarji kluba Val Im-sa.

mladika

v vsako
slovensko
družino

SEKRETARKA ZA SLOVENCE V ZAMEJSTVU IN PO SVETU

Nova slovenska vlada je 14. decembra imenovala za novo državno sekretarko na zunanjem ministrstvu, odgovorno za Slovence v zamejstvu in po svetu ter za zadevni Urad, nekdanjo mariborsko županjo in nato veleposlanico pri Svetu Evrope v Strasburgu Magdo Tovornik. Nasledila je državnega sekretarja Zorka Pelikana, ki ga je bila imenovala Bajukova vlada.

PREŠERNOVO LETO

Ob 200-letnici rojstva pesnika Franceta Prešerna se je v večjih in manjših krajih zvrstil niz prireditev in proslav. Kar zgostile so se na samo obletnico, 3. decembra.

Na osrednji prireditvi v Cankarjevem domu v Ljubljani je bil slavnostni govornik donedavni minister za kulturo, pisatelj Rudi Šeligo.

Pred tem je predsednik Kučan v Narodnem muzeju v Ljubljani odprl razstavo o Prešernu, v Vrbi pa odkril pesnikov spomenik, bronasti odlitek po osnutku Franca Ksaverija Zajca izpred 135 let. Slavnostni govornik je tam bil akademik Matjaž Kmecl.

V Trstu je bila največja prireditev istega dne v Kulturnem domu v prireditvi Zveze slovenskih kulturnih društev in Slovenskega stalnega gledališča, in sicer v trijezični obliki.

Prof. Miran Košuta pa je 13. in 14. decembra pripravil mednarodni simpozij o Prešernu na univerzi La Sapienza v Rimu.

UMRLA JE LIDIJA ŠENTJURC

Dne 6. decembra je v Ljubljani umrla ena zadnjih vodilnih pripadnic partizanske in revolucionarne generacije ter visoka predstavnica povojnih oblasti - Lidija Šentjurg. Rodila se je 18. marca 1911 v Hrastniku in leta 1938 diplomirala na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Zaradi delovanja med študenti je bila obsojena na dve leti zapora. Med vojno je imela velik vpliv tudi na tržaške zadeve. Po vojni je bila med drugim ministrica, podpredsednica zveznega parlamenta in članica predsedstva zveznega CK-ja Komunistične partije Jugoslavije.

P. RUPNIK V MISALU

V Pordenonu so 9. novembra predstavili novo izdajo Rimskega misala, in sicer latinski vzorec, po katerem se bo prevajal v žive jezike. Knjigo krasijo risbe z ogljem p. Marka Rupnika iz Rima.

ANNUARIO 2000

Tržaška škofija je v jubilejnem letu poskrbela za novo izdajo svojega šematizma, ki nosi naslov Annuario 2000, Anno del Grande Giubileo. Podatki odražajo stanje 3. novembra 2000.

David Bandelli: Klic iz nadzemlja

Pri tržaški založbi Mladika je izšla nova pesniška knjiga, ki jo je napisal David Bandelli pod naslovom KLIC IZ NADZEMLJA.

V uvodni besedi se pesnik sprašuje, če ima literatura danes še smisel in more kaj povedati. Izjavili so, da po Auschwitzu ni več mogoče pisati poezije. In še: ko svet preplavljajo vse mogoče vrste šunda in trivialne literature, sploh nima smisla govoriti o književnosti. Odgovor je, da ima smisel. "Ima smisel, dokler so še taki ljudje, ki vedo, da je poezija po Auschwitzu dobila še višji smisel, in sicer ta, da človeka vzgoji v spoštovanju. Tudi v spoštovanju besede, ki gre v javnost.

Ima smisel, ker je njen poglavitni cilj prevrednotenje same sebe. Da bo nad literaturo zavladovala Resnica, ki bo osvobajala. Ob koncu časov."

Že prva pesem je polna pesimizma: **Umetnost resnice**: "resnica laže pred / nami... / svet je iztrebek / prodanih čustev." Pesnik se usede in ozre proč "in lažem naprej". Brez lučke svetlobe, brez upanja v spremembo, v poboljšanje. Ob meji ugotavlja, da je meja za omejene. "MEJO vidim in / se ji sMEJEM."

V **Ontološki pesmi** pravi, da vsi "iščejo / don Kihota / da bi jim / dal smisel obstoja". V **Hvalnici norosti** je svet zmešan, "umiram v morju oznanil / umetniškosti". "In še sedaj mi ni uspelo / napisati take ljubezenske / pesmi kot jo pišejo najstnice". "Ta je / prava / pesem / brez / naslova / ker / ne / bo / v / njej / ničesar kar lahko pričakuješ // koleno me boli / in / nekateri zamejci so zafrustrirani". Ko bo velik, je rekel mali Hitler, bo odrešil svet, mali Stalin je rekel, da bo sprejemal ljudi v svoj dom, da bodo imeli kaj jesti in da bodo živeli v miru, mali Broz je

rekel, da bo prvi med enakimi, mali Karadžić, da bo pesnik. V ciklu so še trije repati soneti, vendar nič posebnega.

"... nekoč sem / bil angel / ki je / hotel postati / človek". Njegova duša, "napolnjena z vedro bolestjo / molči". Beži "pred / varnostjo / zaprtih / svetov". Ko bo njega odnesla reka uvelega listja, se sprašuje, če bo tudi on zavržen stvor ponavljajočih se dni. V ciklu **Ples sedmih tančic** odlaga plesalka tančice in ob zadnji zahteva njegovo glavo na srebrnem pladnju.

V zadnjem **Psalmu** prosi:

"odpusti svojega hlapca
iz podzemlja
da ne bodo rovi
njegovo prebivališče
naj upamo v Gospoda
da nam bo dobro
naj v Tvoji hiši bivamo
do večnostnega diha".

Vseh pesmi je 52 in so razvrščene v pet ciklov, ki imajo naslednje naslove: Pristopi, Podobe, Tebi, Predvečnostne in Večnostne.

Zbirka je zelo mnogovrstna, začetniška, iskanje vsebine in oblike, vendar napisana z zamahom in navdušenjem. Mladi avtor obvlada pesniško govorico, z verzi in kiticami se poigrava. Ljubi proste oblike in cikle, pozna sonet, celo repatega, ki ga že davno nihče več ne uporablja.

David Bandelli je na najboljši poti, da se razvije v uglednega pesnika, ker ima smisel za vsebino in obliko.

V komorni dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž je društvo Ars iz Gorice priredilo predstavitev knjižnega prvenca mladega goriskega pesnika Davida Bandellija. Avtorja in knjigo je predstavila književnica Ivanka Hergold (levo), prisotne pa je pozdravila prof. Vida Bitežnik (desno).

Klaus Ottomeyer: Haiderjev show

Časopis za kritiko znanosti je letos prevedel brošuro Avstrijca Klaua Ottomeyerja, ki se na dobrih stotih straneh pogloblja v vzroke vzpona avstrijskega svobodnjaškega politika Jörga Haiderja: knjigi je naslov **Haiderjev show** in prinaša obširno slikovno gradivo, združeno z obsežno bibliografijo. Zakaj show? Ker se Haider vede kot igralec na velikem odru z imenom Avstrija.

Ottomeyer je mnenja, da Haiderjev vzpon sloni predvsem na treh temeljih in sicer na Robin Hoodovskem nastopu, dalje na razkazovanju športnih, torej fizičnih sposobnosti, in končno na sproščenem odnosu z množico. Avtor pa ne pozablja na četrto, bolj skrito plat, se pravi na Haiderjevo identifikacijo z vojno generacijo, ki je naklonjeno sledila vzponu nacizma.

Haiderjev Robin Hoodovski nastop je razviden v njegovem populizmu, v obljubah o čeku za otroke, v obsojanju skorumpiranih birokratov in končno v njegovem zavračanju "lakomnih tujcev". Kjer pa Haider ne more uresničiti vsega, uporabi t.i. teorijo zarote, zaradi katere na Dunaju onemogočajo uresničitev njegovih predvolilnih obljub. Zanimivo pa je to, da Haider v rešnici nikoli ne nastopa proti vladavini premožnih, ki so krivi za izkoriščanje v zasebnem gospodarstvu in v delovnem razmerju. To ima dvoje posledic: najprej to, da t.i. mali človek ostaja prepuščen samemu sebi; in končno tudi to, da Haider največkrat nastopa proti posameznikom: vendar odstranitve enega reprezentativnega človeka ne pomeni reorganizacijo družbe ali sistema, ker ne odpira vprašanja o vseh nacionalnih in mednarodnih vplivih na stanje v državi.

Haiderjeva vloga športnika pa veliko dolguje teoriji socialdarwinizma. Kaj to pomeni? Kar je močno, je tudi lepo in vredno; kar je šibko, je treba zavračati kot nevredno. Ottomeyer opozarja, da je že Hitler stremel za idealom novega človeka, pri katerem bi fizična popolnost bila odsev umske.

Danes, v času krize moške identitete, se Haider postavlja kot vzor pravega moškega: pri tem je zanimivo, da doseže tudi drug učinek, ki mu sociologi pravijo "erotizacija politike", saj tudi ženske za občudovanjem spremljajo Haiderjeve športne podvige v ekstremnih športnih panogah. Poleg tega se njegova športna agresivnost zrcali tudi v njegovi moški, agresivni politiki, ki se brez pomislekov loteva nizkotnega besednega obračunavanja z nasprotnikom. Ni naključje, da se je Haider poslužil ravno filmskega lika boksarja Rockyja, da je volilce skušal prepričati, naj svoj glas oddajo njemu. Proti takemu povečevanju fizične moči so ostro nastopile organizacije handikapiranih, vredno pa je ob tem zabeležiti tudi mnenje psihologov: tovrstno povečevanje fizične moči lahko namreč razumemo tudi kot globok strah pred staranjem, osebno šibkostjo in ženskim elementom v sebi - z drugo besedo bi temu lahko rekli "kontrafobija".

Ottomeyer se slednjič posveti tudi analizi tretje oblike Haiderjevega nastopanja oziroma temu, kar avtor imenuje "lik socialista pivskih šotorov": tu je mišljena Haiderjeva pripravljenost na preseganje družbenorazrednih razlik, kar se navzven kaže v zaupnem tikanju namesto hladnega, običajnejšega vikanja. S tako domačnostjo in populističnimi gesli se Haider prikupi delu volilcev, ki ne zaupa več "uradnim" političnim krogom in ki ravno v Haiderju vidi oporo v svojem strahu pred brezposelnostjo in pred tujci - za te namreč vlada prepričanje, da so socialno bolje zavarovani kot Avstrijci in da domačinom kradejo delovna mesta. S svojo agresivnostjo je Haider začel pravo ofenzivo proti t.i. socialnim parazitom, kar bi utegnilo postati nevarno orožje proti vsem osebkom z zmanjšano delovno zmogljivostjo. Ottomeyer ugotavlja, da se isti izraz - namreč "socialni paraziti" - pojavlja v političnem jeziku tudi drugih avstrijskih strank, kar kaže na propadanje delavske kulture in na nevarno stopnjo pripravljenosti na preganjanje.

Pomemben dejavnik v Haiderjevem političnem sistemu je tudi njegova identifikacija z generacijo, ki je do-

živela nacizem in ga v marsičem podpirala, kar je veljalo tudi za Haiderjeve starše. Ottomeyer razlaga to povezanost kot posledico potuhnjenosti in nerešenih zgodovinskih vprašanj znotraj avstrijske družbe: ker ni nikoli prišlo do resnega razmisleka o avstrijskem deležu v nemški osvajalni vojni, Haider lahko zastopa tezo o kolektivni nedolžnosti avstrijskih vojakov in njihovih družin v obdobju druge svetovne vojne.

Ottomeyerjev esej je skratka izredno zanimiv: gre za predstavitev in poskus razlage sodobnega političnega fenomena, pri čemer se avtor opira tudi na paralelizme s propagando v času fašizma in nacizma. Ob tem je Ottomeyer skušal podati tudi psihanalitično in sociološko interpretacijo nekaterih Haiderjevih političnih izbir, kar bralca še dodatno privlačuje. Ottomeyerjeva knjiga s pomenljivim naslovom **Haiderjev show** hoče torej biti v opomin, da se ne bi uresničila bojazen, ki jo zasledimo v Uvodniku: namreč ta, da nam kratek spomin ne bi zabrisal smisla za državljanski pogum.

Neva Zaghet

Henrik Tuma, Planinski spisi in imenoslovje Julijskih Alp

Založba Tuma nadaljuje z izdajanjem publikacij, posvečene svojemu velikemu sorodniku in vzorniku. Henrik Tuma je bil pravnik in politik, ki pa je storil izredno veliko tudi na področju planinstva. Čeprav je bil po očetovi strani Čeh in Dolenc po materini, je kmalu vzljubil gore Gorenjske in drugih predelov Slovenije. Čeprav je študiral v Trstu in na Dunaju, je po vrnitvi v Ljubljano želel primerjati naše gore s tistim, kar je videl v drugod. Prehodil je skoraj vse in ob pomoči domačinov pridobil vsa imena gora in njihove okolice. Leta 1926 se je priključil Turistovskemu klubu Skala, kjer je bil tako kot pri Slovenskem planinskemu društvu zelo aktiven na kulturnem področju.

Dr. Henrik Tuma je zapustil izredno bogato planinsko-alpinistično pu-

Znamenje s planinsko markacijo in napisom Marija prosí za nas v Griži pod Portarjo nad Ajdovščino (foto Velkovrh).

blisticčno dejavnost, ki je še danes vredna in pomembna za bralce in raziskovalce. Zato se lahko le razveselimo izdaje dveh knjig, ki sta izšli pri Založbi Tuma.

Planinski spisi so 414 strani obsegajoče delo, v katerem je urednik Vladimir Habjan izbral le potopise in opise, ki so primerni za branje. V knjigi najdemo še mnogo Tumovih skic in risb ter popoln seznam Tumovih objav in člankov o Tumi. Druga knjiga, znanstvena študija Imenoslovje Julijskih Alp, je le ponatis knjige iz leta 1929, ki jo je takrat izdalo Slovensko planinsko društvo. Dr. Henrik Tuma je v predgovoru zapisal, da je to le ogrodje za nadaljnje delo, izdano z namenom, da se ugotovi in ohranja slovenska imena naših Alp.

Ciril Velkovrh

Župna cerkev sv. Lenarta na Colu iz l. 1896 (foto Velkovrh).

Bojan Pavletič: Tržaški sokol in njegov dolgi let

Pred kratkim je izšla v Trstu v tiskarni Graphart knjiga večje oblike, ki jo je napisal prof. Bojan Pavletič pod naslovom **Tržaški sokol in njegov dolgi let, 1869-1999**.

V avstroogrski monarhiji so se začele razvijati športne in telovadne organizacije razmeroma pozno, v glavnem po letu 1860, ko so dobili novo cesarsko ustavo. Italijani so ustanovili telovadno društvo v Trstu leta 1863, ki se je hitro razširilo, pri tem pa vedno bolj zapadalo iredentizmu, da so ga oblasti v naslednjih letih kar petkrat razpustile.

Slovenci so 1844 ustanovili v Ljubljani prvo telovadno šolo, kakor je bilo tedaj moderno. V Šklednju so imeli 1850 veslaški klub Nereo, ki pa je le malo časa deloval. Končno so se odločili za sokolsko društvo, ki so ga imeli že v Ljubljani, malo prej pa je začelo delovati v Pragi. V Mestni čitalnici so imeli tržaški Slovenci 16. maja 1869 ustanovni občni zbor, na katerem so izvolili prvi odbor: predsednik je bil Franc Andrej Pleša, namestnik Matija Žvanut, blagajnik Ignacij Doksat, tajnik Ivanc Kovšca, odborniki Ivan Zor, Matevž Šepf, Ferko Krsnik, Niko Trifiš in Ivan Valenčič. Naslov društva je bilo: Slovensko telovadno društvo "Južni sokol" v Trstu. Poročevalec je v Domovini zapisal, "da bo Južni sokol širil tem krepkejšo narodno zavest na Primorskem, kjer posebno dandanes zmaj potujčevanja hudo razsaja."

V skladu s predpisi so vložili prošnjo s pravili na cesarsko kraljevo namestništvo v Trstu, toda to jih je 3. junija 1869 zavrnilo, češ da bi to "društvo utegnilo pri sedanjih okoliščinah javni mir kaliti". Po mnenju oblasti naj bi ta mir ogrozile predvsem barva društvene zastave in sokolska obleka. Ustanovitelji se niso vdali, ampak so poslali izčrpano slovensko in nemško pritožbo naravnost na avstrijsko notranje ministrstvo. Toda Dunaj je 14. avgusta 1869 potrdil tržaško odklonitev, češ da predstavlja političnost društva njegova slovenska zastava, člani društva so izključno Slovenci, prav tako pa tudi v odboru samo Slovenci.

Želja po športnem udejstvanju pa ni usahnila.

V približno to obdobje spada ustanovitev prvega športnega društva na Tržaškem. Novembra 1878 so ustanovili v Boljuncu strelsko društvo, ki je imelo v načrtu tudi zgraditev strelišča. Oblast ga je dovolila, ker je bilo strelstvo odlična predpriprava za sluzenje vojske.

Prvi javni poziv za ponovno ustanovitev Tržaškega sokola so priobčili v tržaški Edinosti maja 1882. Edinost je začela izhajati kot 14-dnevnik leta 1876. Članek je vabil rodoljube in prijatelje na pogovor o ponovni ustanovitvi društva Sokol v Trstu. Že pet dni pozneje je prišlo v dvorano Delavskega podpornega društva do ustanovnega sestanka, na katerem so izvolili začasni odbor in za starosta Ivana Dolinarja. Zanimivo je, da so bili starosta in odborniki drugi kakor pri prvem Sokolu, dokaz, da so imeli tržaški Slovenci tedaj dovolj ljudi, ki so bili sposobni voditi telovadno društvo. Dolinar je že dan po izvolitvi obvestil cesarsko kraljevo policijsko direkcijo v Trstu in ji dostavil imena članov. Odborniki so odločno poprijeli za delo. Junija 1882 so predložili namestniku v predpisanih petih izvodih pravila v odobritev kot tudi opis društvene zastave in "oprave", spremenili pa so tudi ime v Telovadno društvo Južni Sokol. Dne 23. julija 1882 je bil redni občni zbor. Za starosta je bil izvoljen Juraj Vučkovic, za odbornike pa Viktor Dolenc, Franc Sakser, Ivan Dušnik, Franjo Čokelj, Martin Kerže, Ivan Dolinar in Anton Škabar. V pravilih so tudi zapisali, da bodo razširili društvo po vsej Primorski. Oblast ni ugovarjala.

Društvo je že v začetnem obdobju sodelovalo pri narodnih manifestacijah, v povorkah, prirejalo družabne prireditve, organiziralo izlete. Izleta v Ricmanje 15. oktobra 1882 se je udeležilo več kot sto ljudi, od teh 22 sokolov v sokolskih krojih. Imeli so tudi že sokolsko zastavo. Tržaški Sokol je prirejal v gledališču Politeama Rossetti plesne vaje, kar je sodilo med elitno družabno dogajanje mestnih Slovencev.

Društvo je uspešno napredovalo in štelo leta 1885 211 članov. Po tržaškem zgledu so tudi v Gorici ustanovili Sokol.

V začetku 20. stoletja je prišlo v Avstriji in Nemčiji do razhajanja med

⇒

sokoli, kar se je preneslo tudi v Slovenijo. Razdelili so se v liberalne in katoliške, v sokole in orle. Pomemben dogodek za tržaške Sokole je bilo leta 1894 odprtje telovadnice v ulici Far-neto.

Izredna pridobitev za tržaške Sokole je bila zgraditev Narodnega doma v središču mesta leta 1904. Tu so našli prostor za sedež in urad, tudi prostorno in sodobno telovadnico. Telovadnica pa je imela hudo napako, da je bila brez oken, zato je bila vedno temna in je niso mogli prezračiti. Zato so se Sokoli 1909 odpovedali Narodnemu domu.

Ker se je Sokol zelo razširil, saj je štel leta 1905 17 društev, so ustanovili leta 1905 Slovensko sokolsko zvezo. Tržaški Sokol je bil zelo delaven, med drugim se je 1905 udeležil odkritja Prešernovega spomenika v Ljubljani. Na vsesokolskem zletu v Pragi 1907 so se Slovenci prvič udeležili mednarodnih gimnastičnih tekem kot Slovenci.

Narodni voditelj dr. Edvard Slavik je odstopil sredi mesta svoj vrt Sokolom in na njem postavil kroge in drog za telovadbo. Že leta 1897 so tudi v Barkovljah postavili Narodni dom. Leta 1908 se je rodil tudi odsek tržaškega Sokola v Rojanu, kjer so v bližini cerkve imeli na razpolago Narodni dom. Dne 5. februarja 1911 so Tržaško sokolsko župo razdelili na Tržaško s sedežem v Narodnem domu in Goriško.

V tržaškem Sokolu je bilo skupno včlanjenih 895, med temi 285 žensk. V mestu in predmestjih pa je bilo včlanjenih 3.260 sokolov, skoraj polovica je bilo mladih.

Ob izbruhu prve svetovne vojne so prenehale vse sokolske dejavnosti, po vojni pa je fašizem vse zatrl in prepovedal. Ustanovili so kar tri krovne organizacije, toda vse tri so bile prepovedane. Počakati je bilo treba na konec vojne in na nove razmere.

Pavletičeva knjiga Tržaški Sokol je zelo bogata in zgrajena na pisanih in tiskanih virih, ki pa jih je vedno manj.

Knjiga ima italijanski prevod, ki ga je opravil Sergij Pahor, in veliko slik iz vseh dob sokolskega delovanja. Tako je delo odlično, neprekosljivo in ga je mogel izpeljati samo prof. Bojan Pavletič.

Martin Jevnikar

... razstave

Dvojna razstava v Galeriji Tržaške knjigarne

V sredo, 25. oktobra, je bilo v Galeriji Tržaške knjigarne odprtje razstave, na kateri sta se predstavila dva umetnika: Lea Bernetič Zelenko in Rok Zelenko. Dvojna razstava nosi skupni naslov Mediteran. Ob odprtju sta o obeh umetnikih spregovorila kustos galerije Insula Mehmetovič in vodja knjigarne Igor Starc, lep glasbeni utrinek pa je prispeval mladi kitarist Walter Gregori, gojenec tržaške Glasbene matice. Odprtje je spremljalo pozorno občinstvo, ki je s svojo prisotnostjo dokazalo, da je ta slovenska galerija v samem središču mesta uveljavljena in priljubljena. Mislim, da je nedvomni uspeh pobude jasen znak in hkrati obvezujoče vabilo vodstvu knjigarne, naj nadaljuje po tej poti.

Likovni kritik je pojasnil izbiro naslova Mediteran. Gre za enotno izhodišče, iz katerega nastajata dva različna svetova in dva različna načina izražanja. Lea Bernetič razstavlja dekorativne keramike, Rok Zelenko pa svoja akrilna platna. Umetnika povezuje živahna barvitost, enostavnost oblik in pa odločen optimizem, kar je značilno za sredozemski prostor.

Lea Bernetič se posveča keramiki že od osemdesetih let, že na samem začetku pa se je usmerila v dekorativnost. Ob krožnikih se torej pojavljajo oblike, ki nimajo nič skupnega z uporabnostjo predmetov, ampak nagovarjajo našo domišljijo in občutljivost, predvsem za barve. Pred nami so predmeti, ki nas spominjajo na jadra, in stožci z manj določljivim pomenom. Lahko bi rekli, da gre za samostojna kiparska dela, in tudi avtorica jih imenuje keramoplastike. Ta dela se lepo skladajo s slikarskimi stvaritvami, tako da je razstava pravzaprav enovita in s trdno notranjo logiko.

Rok Zelenko se rad dalj časa poglablja v kak problem in iz tega nastajajo številna dela, tako da jih je na koncu mogoče povezovati v sklenjene cikle. Doslej se jih je izoblikovalo pet: Istra, Rdeče, Spomini iz sna,

Čarovnice in Inferno. Slednji je slikarska upodobitev razkroja Jugoslavije: pravzaprav je šlo na začetku za intuicijo, nato pa za trpeče spremljanje dogajanja okrog vojne. Tokrat razstavljeni dela so nekaj novega, umetnik z njimi napoveduje preobrat, to pa je v galerijski postavitvi razvidno. Če so prva platna še prežeta s turobnostjo, gra za prizore z domišljjskimi arhitekturami, opazimo vendar, da se pojavljajo v njih elementi umirjene fantastike s poudarjeno pravljíčnostjo. Palače in mesta se nato umikajo morju, pomolu, osamljenemu ribiču na njem. Pripoved nas vodi iz obljudenega naselja v samoto, temino nadomešča modra brezbrežnost spojitve morja z nebom in nekdanjo nepogrešljivo luno zamenja svetloba sonca. Ključna slika tega prehoda je platno z naslovom Obala. Barve nas ščemijo s svojo predrzno živostjo in že na naslednji sliki se srečamo z novim vprašanjem: odkod prihajamo? In pred nami se razvija nov, še ne do kraja izčrpan cikel, ki ga umetnik sam zase imenuje Geneza. Nanj se odziva z mitološkim prizorom Venerinega rojstva, nato pa ga po zemlji in vodi prevzame tretji prvobitni element - zrak. Letenje v vseh svojih oblikah je tu, od Ikarovega poskusa mimo vseh doslej uporabljenih sredstev do letala in novodobnih raket. Religiozne razlage dopolnjujejo mitološke in na naslednjem platnu je tu pred nami paradiz z Adamom in Evo v današnji preobleki. Sledijo fantastične upodobitve nastalega kontinenta, ki so gotovo odmev česa realnega in doživetega, a zaradi kakih posebnih dodatkov izzvenijo kot nadrešnične. Zelo zanimivo je platno z naslovom Nedelja, s katerim se umetnik vrača k priljubljenemu motivu drevesa, le da so tu kombinacije elementov povsem nenavadne.

Ciklus Geneza je še na svojem začetku in umetnik pravi, da je hotel s to razstavo nekako dobiti distanco do svojega sedanjega ustvarjanja, hotel je ugotoviti, na kateri točki se zdaj nahaja, nato pa bo krenil dalje.

Razstava nas takoj pritegne s svojo navidezno preprostostjo, njena miškavnost pa se nato razkriva korak za korakom, dokler se ne ujamo v čar njene pripovedi.

Magda Jevnikar

... za smeh in dobro voljo.

– Tako sem nesrečna! Konrad jo vsak večer pobriše, še sama ne vem, kam!

– Potolaži se. Če bi vedela, bi bila še nesrečnejša.

–o–

– Ali je res, Marjan, da si spet padel na izpitu za voznike motornih vozil?

– Ja, res, ampak tokrat sem bil najboljši od tistih, ki so padli!

–o–

– Ko si me jemal, si vedno govoril, da na svetu ni takšne ženske!

– To trdim še zdaj!

–o–

– Ali ti je delodajalec povišal mesečne prejeme?

– Podvojil. Vendar jih bom prejel le vsak drugi mesec.

–o–

– Sin, zapomni si: če ženi lažeš, ne goljufaš nje, ampak samega sebe, ker se dela, da ti verjame.

–o–

– Zakaj pa pretepaš sina, saj ti ni nič storil.

– To je že res, ampak jutri bo prinesel domov cvek, jaz pa že danes odpotujem.

VOŠČILO TREM SLOVENIJAM:

Naj Kristusovo rojstvo ob pomoči Slovenske Cerkve in ljudi dobre volje z novim letom 2001 prinese vsem trem Slovenijam: doma, zamejstvu in v svetu, dokončno in zasluženno blagostanje. Naj duhovne, moralne in narodne vrednote ponovno zaživijo v srcih slovenskega naroda.

To so moje želje in voščila vsem rojakom – Slovincem!

Cav. VINKO LEVSTIK
GORIZIA - GORICA (I)

– Mami, Mišo me je povabil na dom.

– Lepo, potem boš spoznala njegove starše.

– Kje neki, oni so vendar odpotovali!

–o–

– Izbral sem si poklic, v katerem vedno dobim, tudi če izgubim.

– Takega poklica pa ni.

– O, je. Sem odvetnik!

ZNAMKE VSEH VRST IN ODRABLJENE TELEFONSKE KARTICE!

Iskrena zahvala sodelavcem, ki so mi doslej pomagali pri nabiranju znamk in odrabljenih telefonskih kartic za misijonarje, ki so tako potrebni naše pomoči.

Ker se akcija še naprej nadaljuje, se vsakdo lahko pridruži.

Obenem želim vsem blagoslovljene božične praznike in srečno novo leto 2001!

Znamke in kartice lahko izročite Misijonski pisarni, Poljanska 2, 1000 LJUBLJANA ali pa pošljete na moj naslov:

SAKSIDA FRANC,
ul. Biasoletto 125,
34142 TRST - TRIESTE
ITALIJA

listnica uprave

DAROVI V TISKOVNI SKLAD

Ivan Peterlin, Trst - 10.000 lir;
Janez Grum, Milwaukee, ZDA - 105.301 lir; Floriano Šuligoj, Gorica - 10.000 lir; Grazia Gerdol, Trst - 30.000 lir; Franc Saksida, Trst - 20.000 lir; Felicita Vodopivec, Trst - 20.000 lir; Irma Sardoč, Prečnik - 20.000 lir; Drago Štoka, Opčine - 10.000 lir; Jožko Gerdol, Trst - 10.000 lir; Milka Klun, Sesljan - 10.000.

DAROVI V SPOMIN

V spomin na starše daruje Joži Peterlin 100.000 lir za Mladiko.

V spomin na Jožeta Peterlina in ženo daruje Felicita Vodopivec 50.000 lir za Mladiko.

V spomin na Ivana Ločniškarja darujeta Zinka in Marko Cerkenik 50.000 lir za Mladiko.

Vsem prisrčna hvala!

Knjižne novosti pri založbi MLADIKA

Knjige za prijetno branje lahko naročite tudi na naši upravi:
MLADIKA, Trst,
ulica Donizetti 3,
tel. 040 370846, faks 040 633307,
E-mail: urednistvo@mladika.com

Cene v letu 2001

Kljub stalnemu naraščanju stroškov bomo skušali v prihodnjem letu ohraniti skoraj iste cene. Posamezen izvod Mladike bo tudi prihodnje leto stal 5.000 lir. Naročnina za Italijo bo ostala ista, to je 40.000 lir.

Malenkostno moramo zvišati le zunanje naročnine in to zaradi vedno višjih poštnih stroškov. Zato bo naročnina za Slovenijo in druge države v prihodnjem letu 45.000 lir, po letalski pošti pa 55.000 lir.

Biti naročnik se plača

Vse, ki bodo do konca tega leta - 31. decembra 2000 - poravnali naročnino za leto 2001, bo založba Mladika nagradila s knjižnim darom. Pri vplačilu naročnine na poštno položnico napišite, katero knjigo želite prejeti v dar! Ponudba seveda velja samo za tiste, ki naročnino poravnajo do konca tega leta. Za naročnike v tujini bomo upoštevali vplačila, ki bodo opravljena do 15. januarja 2001. Uradi uprave za tiste, ki žele poravnati naročnino osebno, so odprti od ponedeljka do petka od 9. do 17. ure.

Seznam knjig, ki so na razpolago za naročnike:

L. Antoni	Oder, šola življenja
D. Fabjan Bajc	Lažni prijatelji
F. Jakomin	Istrske pesmi
S. Janežič	Moj prvi dnevnik
A. Kosmač	Ricmanje včeraj in danes
A. Kosmač	Boršt skozi čas
M. Maver	Vinka Beličiča pogled nazaj
P. Merkù	Slovenska krajevna imena v Italiji
M. Nadlišek Bartol	Fata morgana
B. M. Pertot	Pesmi iz pipe
M. Pirjavec	Tržaški zapisi
A. Rebula	Previsna leta
A. Rebula	Cesta s cipreso in zvezdo
SKK	Večer z Alojzom Rebulo
V. Šorli Puc	Zgodbe z repom in glavo
I. Tavčar	Ta mala zemška večnost
Z. Tavčar	Slovenci za danes
Z. Tavčar	Slovenci za danes II. del
Razni avtorji	Posamezni zborniki Drage
Razni avtorji	Svobodni mikrofoni Drage
Razni avtorji	Sledovi Drage

MLADIKA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 370846, faks 040 633307, E-mail: urednistvo@mladika.com

založba MLADIKA